

Suriyeli Mültecilerden Algılanan Tehditte Kent Kimliği ve Değerlerin Rolü: Yerli Göçmen Perspektifi

Kıvanç Konukoğlu¹

Dokuz Eylül Üniversitesi

Ezel Üsten²

Bergische Üniversitesi

Derya Güngör³

Leuven Üniversitesi

Özet

Bu makalenin amacı Türkiye’de Suriyeli mültecilerden algılanan tehditte sosyal kimlik ve değerlerin (evrenselcilik ve güvenlik gibi) rolünü yerli göçmen bakış açısıyla incelemektir. Araştırmanın kuramsal çerçevesini Bütünleşik Tehdit Kuramı, Sosyal Kimlik Kuramı ve Değerler kuramının temel kavramları arasındaki ilişkiler temelinde önerdiğimiz bir süreç modeli oluşturmuştur. Bu model, yerli göçmenlerin evsahibi kentle özdeşleşmeleriyle Suriyeli mültecilerden algıladıkları gerçekçi (fiziksel varlığa ve kaynaklara yönelik) ve sembolik (kültürel varlığa yönelik) tehdit arasında olumlu bir ilişki öngörmekte, ancak bu ilişkinin iç grubu koruyucu (muhafazacılık) değerler yoluyla güçleneceğini, dış grupları kapsayıcı (özaşkinlik) değerler yoluyla da zayıflayacağını yordamaktadır. İzmir’e 15 yaşından sonra yerleşmiş 219 yetişkinin (21-53 yaş, %50 erkek) gerçekçi ve sembolik tehdit, kent kimliği (“İzmirlilik”) ve özaşkinlik ve muhafazacılık ölçeklerine verdikleri yanıtların Yapısal Eşitlik Modeli (YEM) yoluyla analizi bu beklentileri doğrulamıştır. Bulgular, kent kimliği arttıkça Suriyelilerden algılanan tehdidin de arttığını, bu ilişkinin kısmen, güvenlik, topluma uyum ve gelenekselciliği vurgulayan muhafazacılık değerleri yoluyla güçlendiğini göstermiştir. Ayrıca, kent kimliği ile Suriyelilerden algılanan tehdit arasındaki olumlu ilişki evrenselcilik ve iyilikseverlik vurgulu değerler yoluyla zayıflamıştır. Bu bulgular, önerilen süreç modelinin genel olarak dış gruplara özel olarak da Suriyeli mültecilere yönelik önyargı ve gruplararası çatışmaları anlamaya katkısı açısından tartışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Suriyeli mülteciler, sosyal kimlik, kent kimliği, önyargı, tehdit algısı, sembolik tehdit, gerçekçi tehdit, değerler

Abstract

This article investigates the role social identity and values (e.g., universalism and security) play in perceived threat from Syrians from the perspective of internal migrants in Turkey. A process model connecting the key concepts of Integrated Threat Theory, Social Identity Theory, and a theory of value systems was proposed. We predicted that higher city identification would be related to higher perceived realistic threat (against physical resources) and symbolic threat (against cultural resources). We also predicted a positive indirect effect between city identity and threat through conservation values which are motivated to protect ingroup, and a negative indirect effect through self-transcendence values which are motivated to embrace outgroups. Internal migrants in İzmir ($N = 219$, age = 21-53 years, 50% men) responded to realistic and symbolic threat, city identity, and self-transcendence and conservation value scales. A Structural Equation Modelling analysis confirmed our hypotheses: Higher city identity predicted higher perceived threat from Syrians both directly and also indirectly through higher conversation values, but it predicted lower threat through Self-transcendence values. The contribution of the proposed process model in understanding prejudice toward Syrians and intergroup conflicts was discussed.

Keywords: Syrian refugees, social identity, city identity, prejudice, perceived threat, symbolic threat, realistic threat, values

Yazar notu: Birinci ve ikinci yazarlar yüksek lisans tez danışmanları olan üçüncü yazarın öncülüğünde makalenin yayına hazırlanmasına eşit düzeyde katkı yapmışlardır. Araştırmanın ilk aşamalarındaki katkılarından dolayı Esra Şahin, Ezgi Bayırılı ve Zeynep Çağırır’a teşekkür ederiz.
Yazışma Adresi: ¹Dokuz Eylül Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Tınaztepe Yerleşkesi, 35390 Buca / İzmir, kivanc.konukoglu@ogr.deu.edu.tr, ORC-ID: 0000-0002-7282-408X

²Bergische Universität Wuppertal, Faculty of Architecture and Civil Engineering, Department of Computer Simulation for Fire Safety and Pedestrian Traffic, Germany, e.uesten@fz-juelich.de, ORC-ID: 0000-0003-2250-4245

³Dr., Leuven Üniversitesi, Sosyal ve Kültürel Psikoloji Araştırma Merkezi, 3000, Leuven / Belçika, derya.gungor@kuleuven.be, ORC-ID: 0000-0001-6585-2819

Gönderim Tarihi: 15.11.2018

Kabul Tarihi: 22.11.2020

Son 5 yılda Suriye'deki iç çatışmalar nedeniyle 5 milyondan fazla Suriyeli başta komşu ülkeler Türkiye ve Ürdün'ün yanı sıra Batı Avrupa ve Kuzey Amerika ülkelerine sığınmak ya da göç etmek zorunda kalmıştır (Akgül, Kaptı ve Demir, 2015). Suriyeli mültecilerin kesin ya da geçici olarak yerleştikleri şehir ve ülkelerde demografik, politik, sosyal, ekonomik ve kültürel iklimin değişmesine neden olan ani, hızlı ve kalabalık gruplar halindeki göçü buralarda önyargı ve çatışma içeren inanç ve eylemlerle karşılanmaktadır (Hadfield, Ostrowski ve Ungar, 2017; Yasmine ve Moughalian, 2016). Ev sahibi ülkelerde sosyal gerginlik ve çatışmalara temel oluşturan önyargı ve ayrımcılığın nedenlerini anlamaya yönelik sosyal psikolojik araştırmalar hızla artmaktadır (örn. Esses, Medianu ve Lawson, 2013, Hercowitz-Amir, Raijman ve Davidov, 2017; Üsten, 2018; Yitmen ve Verkuyten, 2018a). Bu araştırmalarının çoğu önyargının temel bileşenlerinden olan tehdit algısına odaklanmıştır (örn. Genç ve Özdemirkıran, 2015; Taşdemir, 2018; Yalçınkaya ve ark., 2018; Yitmen ve Verkuyten, 2018b).

Sosyal psikoloji literatüründe dış gruptan algılanan tehdidin türü ve düzeyinin sosyal kimlik (Stephan, Ybarra, Martnez, Schwarzwald ve Tur-Kaspa, 1998; Velasco-González, Verkuyten, Weesie ve Poppe, 2008; Yitmen ve Verkuyten, 2018b), gruplararası temas (Van Assche, Asbrock, Dhont ve Roets, 2018) ve değerler (Davidov, Meuleman, Billiet ve Schmidt, 2008; Tartakovsky ve Walsh, 2016) gibi pek çok psikolojik süreçten etkilendiği belirlenmiş ve bunlar arasındaki ilişkilerin doğasına dair kuramsal yaklaşımlar geliştirilmişse de Türkiye'de Suriyelilere ilişkin algıları inceleyen çalışmaların çoğu betimsel düzeyde kalmıştır. Ayrıca, göçmen ve mültecilere yönelik önyargı ve tehdit algılarının çalışan araştırmaların çoğu Batı toplumlarının yerleşik yerlileri arasında kültürel olarak farklı görülen dış gruplarla ilişkilere odaklanmıştır (Hercowitz-Amir ve ark., 2017; Stephan, Diaz-Loving ve Duran, 2000). Varılan sonuçların hızlı kentleşme ve iç göçle yerlilik anlayışının sürekli değiştiği (Umuroğlu, Göregenli ve Karakuş, 2015), Suriyelilerin anavatanları ve kültürlerine görece yakın olan Türkiye'de (Girgin ve Cebeci, 2017) Suriyeli mültecilere yönelik tutumları ne derece iyi açıklayabildiği bilinmemektedir (1951 Cenevre Kongresi kararlarına Türkiye'deki Suriyelilerin çoğu hukuksal olarak "mülteci," bazıları da "sığınmacı" konumundadır). Araştırmamızın amacı, Türkiye'de Suriyeli mültecilerden algılanan tehditle bir sosyal kimlik olarak kent kimliğinin ilişkisini değerlerin aracı rolüyle açıklayan bir model çerçevesinde incelemektir.

Tehdit algısıyla ilgili süreçleri anlamak toplumsal barışa en az iki şekilde katkıda bulunabilir. Birincisi, yerleştikleri ülkelerde etnik, kültürel, dini farklılıklar temelinde önyargı ve ayrımcılığa uğrayan ve sosyo-eko-

nomik açıdan da dezavantajlı olan göçmen ve mülteciler arasında ayrımcılık algısı kültürel ayrışmayı besleyerek gruplararası çatışmaya zemin oluşturmaktadır (Bourhis, Moise, Perreault ve Senecal, 1997; Liebkind ve Jasinskaja-Lahti, 2000). Evsahibi toplumda göçmenleri ve mültecileri kendi kültürel ve ekonomik değerlerine tehdit algılayanlar hem bu grupları dışlayıcı davranışları (iş vermeme, ev kiralama, düşük ücretle çalıştırma gibi) ve sosyal politikaları destekleme hem de göçmen ve mültecilerin temel haklarını (örneğin barınma ve sağlık hizmetlerinden yararlanma) korumaya yönelik sosyal politikaları onaylamama eğilimindedirler (Raijman, Semyonov ve Schmidt, 2003; Tartakovsky ve Walsh, 2016; Walsh ve Tartakovsky, 2020). İkincisi, kamuoyu görüşü göçmen ve mülteciler lehine veya aleyhine politikaların geliştirilmesinde belirleyici rol oynamaktadır (Schlueter, Meuleman ve Davidov, 2013). Dolayısıyla, tehdit algısına katkıda bulunan psikolojik süreçleri anlamak toplum barışına yönelik kanıta dayalı uygulamaların geliştirilebilmesi için önemlidir.

Araştırmamızın örneklemini evsahibi toplumu temsilen İzmir'deki yerli göçmenlerdir. Türkiye, göç ve hızlı sosyoekonomik değişime paralel olarak sosyokültürel çeşitliliğin arttığı, grup aidiyetlerinin kent yaşamına uyumda öne çıktığı bir ülkedir (Göregenli ve Karakuş, 2014; Gün ve Bayraktar, 2008; Strohmeier ve Dogan, 2012). Bu değişim ülkelerindeki mezhepsel çatışma ve savaş yüzünden Türkiye'ye sığınan ve büyük kentlerde gittikçe daha görülür hale gelen Suriyelilerle daha da hızlanmıştır. Suriyeli mülteci ve sığınmacılara yönelik 2011'den itibaren "açık sınır" politikası uygulanmış olan ve Ekim 2014'de Geçici Koruma Yönetmeliği ile geçici ikamet izni verilen Türkiye'de (Erdoğan, 2018) Kasım 2020 itibarıyla kayıt altındaki sığınmacı sayısı 3,635,410'dur (Syria Regional Refugee Response, 2020). İzmir kenti ise hem iç hem de dış göçün demografik ve sosyokültürel yapıyı en hızlı değiştirmekte olduğu metropollerdendir. İzmir, ayrıca, daha batıya gitmek isteyen Suriyeliler için Avrupa'ya uzanan ana koridorlardan biridir. Türkiye'de kayıtlı Suriyelilerin Kasım 2020 itibarıyla 147284'ü İzmir'de bulunmaktadır (T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2020). Suriyelilere yönelik olumlu tutumların yanı sıra tehdit algısının da yüksek olduğu (Üsten, 2018; Yıldız ve Uzgören, 2016) ve çokkültürlü bir sosyodemografik yapıya sahip İzmir, sosyal kimlik ve değerlerin gruplararası önyargıyla ilişkilerini inceleme açısından doğal bir laboratuvarıdır.

Yerli göçmenlerin Suriyelilerden algıladıkları tehdide odaklanmamızın üç nedeni vardır. Birincisi, göçle birlikte alıştıkları sosyokültürel bağlamdan kopan yerli göçmenler için, görece yeni bir grup kimliği olarak kent kimliği olumlu bir kimlik, sosyal destek ve kültürel devamlılık kaynağı olarak önem kazanır (Göregenli, Ka-

rakuş, Kösten ve Umuroğlu, 2014). İkincisi, göçmenler yerleşiklere göre kent kimliği açısından daha heterojen bir gruptur ve kentle özdeşleşme düzeyleri göç yaşı ve süresi gibi faktörlere bağlı olarak değişebilmektedir (Göregenli ve ark., 2014; Karadağ ve Turut, 2013). Kent kimliği görece yüksek yerlilere göre (Göregenli ve ark., 2014), yerli göçmenler, bir sosyal kimlik olarak kent kimliği ve mültecilere yönelik tutumlar arasındaki ilişkileri anlamak için uygun bir gruptur. Yerli göçmenlerin İzmirli kimliğini benimsemelerine bağlı olarak Suriyeli mültecileri de iç grup/dış grup bağlamında değerlendirmeleri beklenir. Üçüncüsü, büyük kentlerde Suriyeli mültecilerle evsahibi toplum arasındaki açık gerginlik ve çatışmaların çoğu yerli göçmenlerin yoğun olduğu (özellikle düşük gelirli) mahallelerde yaşanmaktadır (örn. Geden, 2014). Suriyeli mültecilere yönelik tutumların altında yatan psikolojik dinamikleri kendileri de kültürel ve ekonomik açıdan yeni bir yere uyum sağlama sürecinden geçmiş ya da geçmekte olan yerli göçmenler açısından çalışmak bu tür çatışmalarda kent kimliğinin rolünü de anlamaya katkıda bulunacaktır.

Aşağıda, önce, araştırmamıza rehberlik eden kuramsal model tanıtılmış, ardından Bütünleşik Tehdit Kuramı (BTK), Sosyal Kimlik Kuramı (SKK) ve Schwartz'ın (1992) değer kuramının bu modele temel oluşturan temel kavramları açıklanmıştır. Daha sonra da modelimize destek oluşturan araştırma bulguları ve hipotezlere yer verilmiştir.

Kuramsal Model: Sosyal Kimlik, Değerler ve Suriyeli Mültecilerden Algılanan Tehdit

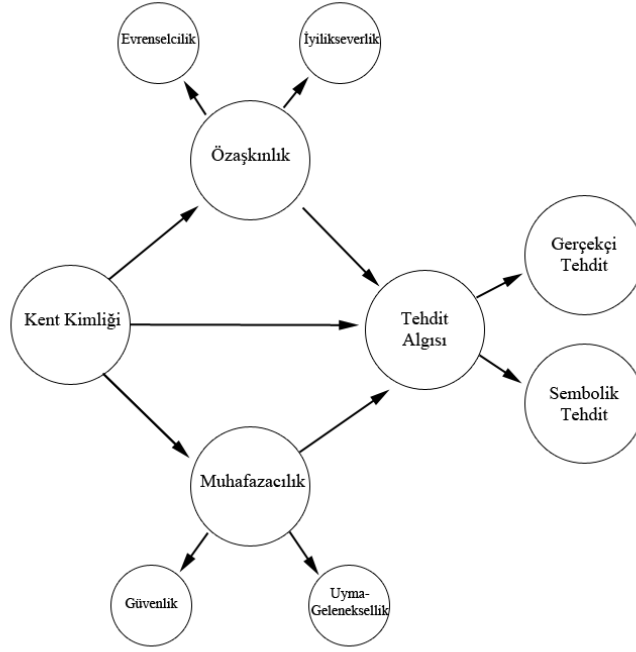
Şekil 1 araştırmanın kuramsal modelini özetlemektedir: Bir sosyal kimlik olarak yaşanan kent ve kentlilerle özdeşleşme düzeyi Suriyeli mültecilere ilişkin tehdit algısıyla ilişkilendirilmiş ve bu ilişkide farklı toplulukçu değerlerin aracılık yaptığı öngörülmüştür. Bu modelin başlıca avantajı, literatürde ayrı ayrı incelenen ilişkileri (örn. değerlerle tehdit algısı ilişkisi ve sosyal kimlikle değerler ilişkisi) ilk defa birleştirmesidir. Aşağıda açıklandığı gibi, BTK, gruplararası önyargı ve çatışmanın altında dış grupların hem iç grubun iş, yer, sosyal konum gibi somut (gerçekçi tehdit) hem de yaşam tarzı, değerler, idealler gibi soyut varlıklarına tehdit (sembolik tehdit) olarak algılanmasının yattığını (Stephan ve Stephan, 2000) öne sürer. SKK ise bireysel özsaygı için grup aidiyetine olan ihtiyacın nasıl bilişsel düzeyde biz-onlar ya da yerli-yabancı gibi sosyal sınıflandırmalar yoluyla gruplararası ayrımcılığa yol açtığını açıklar (Tajfel ve Turner, 1979). Araştırmamızda yerli göçmenlerin bir sosyal kimlik olarak kentle özdeşim düzeylerine odaklanılmış, kent kimliği güçlendikçe Suriyeli mültecileri ev sahibi topluma sembolik ve gerçekçi tehdit kaynağı olarak görme eğilimlerinin artması beklenmiştir.

Şekil 1, ayrıca, kent kimliğiyle tehdit algısı arasında değerlerin aracı rolünü önermektedir. Değerler, bir yandan, insanların temel psikolojik ihtiyaçlarını (Rokeach, 1973) ve ideal benliklerini yansıtan hedeflerdir (Sagiv ve Roccas, 2017). Değerler, görece sabit ilkeler olarak görülmekle birlikte göç, özdeşleşme, uyum, ikna, tutarlılık çabası ve bilişsel tetikleme (priming) gibi süreçlerden etkilenebilmektedirler (derleme için bkz. Bardi ve Goodwin, 2011). Lewicka'ya (2008) göre kurdukları sosyal bağlar yoluyla insanların bir yere aidiyetleri arttıkça bu yere ait ortak inançlar, değerler ve yaşam tarzlarına da bağlılıkları artar. Dolayısıyla değerlerin de kent kimliğinden etkilenebileceği beklenir.

Değerler, diğer yandan, somut tutum ve davranışlara rehberlik eden (Schwartz ve Bilsky, 1987), yaşam tarzlarını şekillendiren (Bardi ve Goodwin, 2011) ve politik yönelim ve tercihleri etkileyen soyut bilişsel şemalardır (Schwartz, 1992). Dezavantajlı göçmen ve mülteci gruplarına yönelik tutumlara odaklanan araştırmalarda iç grubun çıkarını ve hiyerarşik sosyal düzeni muhafaza etmeye yönelik toplulukçu değerlerle (örneğin geleneksellik ve güvenlik) dış grubu da kapsayıcı toplulukçu değerler (örneğin evrenselcilik) önyargı ve tehdit algısını etkileyen değerlerdir (Davidov ve Muelmann, 2012; Davidov, Muelmann, Schwartz ve Schmidt, 2014; Tartakovsky ve Walsh, 2016). Önerdiğimiz model Schwartz'ın (1992) değerler kuramı çerçevesinde sırasıyla bu iki değer grubuna karşılık gelen ve ileriki bölümlerde açıklanan muhafazacılık ve özaşkınlığın aracı rolüne odaklanmıştır. Geleneksel toplulukçu kültürel bir ardalana sahip Türkiye'deki büyük kentlerde iç grup odaklı geleneksel toplulukçu değerlerle eşitlik, toplumsal dayanışma, demokratik katılım gibi kapsayıcı modern toplulukçu değerlere farklı düzeylerde önem veren insan ve gruplar arada yaşamaktadırlar (İmamoğlu ve Karakitapoğlu-Aygün, 1999; Şahin-Fırat, 2010). Kültürleşme süreçleri yoluyla (Berry, 2005) kent kimliğiyle birlikte pekişen bu değerlerin de dış grupları kapsayıcılıkları ölçüsünde Suriyelilerden tehdit algısını farklı yönlerde etkilemesi beklenir. Aşağıda, önce, önerdiğimiz modeli oluşturan kavramlar tanıtılacak, ardından, kent kimliği ve algılanan tehdit arasındaki ilişkilere destek oluşturan araştırmalara yer verilecektir.

Bütünleşik Tehdit Kuramı (BTK)

Evsahibi toplumda göçmenler hakkındaki olumsuz söylem ve kuşkuların çoğu (örneğin "Göçmenlerin getirdiği maddi yük yüzünden daha fazla mı vergi ödeyeceğiz?" ya da "Çocuğumu göçmen çocukların çok olduğu bir okula göndermeli miyim?") göçmenlere atfedilen değer, eylem ve kimliklerin yerleşik toplumun değer, eylem ve kimliklerine tehdit oluşturduğu varsayımını içerir. BTK, gruplararası ilişkilerde bu tür soruların ba-

Şekil 1. Önerilen Model: Kent Kimliği ve Algılanan Tehdit Arasında Değerlerin Aracı Rolü

rındırdığı tehdit algısının bileşenlerini ve bunların önyargıyı nasıl etkilediğini açıklayan bir kuramdır. BTK'yi öneren W. G. Stephan ve C. W. Stephan (2000) dış gruplara yönelik önyargının onlardan algılanan gerçekçi ve sembolik tehditten kaynaklandığını savunur.¹ İç grubun güç, çıkar ve refah gibi fiziki varlığına yönelik algılanan tehdit *gerçekçi tehdit*, kültürel değerlerine, inançlarına, yaşam tarzına veya dünya görüşüne yönelik tehdit ise *sembolik tehdittir*. BTK'de tehdit *algısı* incelenir; yani tehdit "gerçek" olmasa da öyle algılanması önyargı ve dolayısıyla ayrımcılığa neden olabilir.

Türkiye'de Suriyeli mültecilere yönelik kültürel, ekonomik ve güvenlikle ilgili kaygıların iç içe ve yüksek düzeyde olduğu saptanmıştır (Karaoğlu, 2015). Örneğin, Genç ve Özdemir Kiran'ın (2015) araştırmasındaki İstanbulluların çoğu Suriyelilerin toplum huzuruna, düzenine ve ekonomisine tehdit oluşturduğunu belirtmişlerdir. Diğer kentlerde (örn. Gaziantep ve Ankara) Suriyelilerin topluma ekonomik zarar verdiğine, güvenlik riski oluşturduğuna, kültürel farklılıklar yüzünden yerli topluma uyum sağlayamayacağına inanan vatandaşlar yüksek orandadır (Altengü, Albaher, Najjar ve Babelli, 2015; Erdoğan, 2014; Taşdemir, 2018). Taşdemir (2018) psikoloji öğrencileri arasında Suriyelilerden algılanan gerçekçi ve sembolik tehdidi ölçen maddelerin aynı faktör altında toplandığını, çoğu öğrencinin yüksek düzeyde tehdit algıladığını bildirmiştir (ölçek ortalaması 7 üze-

rinden 5.06). İzmir'de de Suriyelilere yönelik ortak din veya insancıl kaygılar gibi nedenlerle olumlu tutumlar gözlenirse de tehdit algısı oldukça yüksektir (Üsten, 2018; Yıldız ve Uzgören, 2016). Bu sebeple, bu çalışmada da Suriyelilerden algılanan gerçekçi ve sembolik tehdidin yüksek olması beklenebilir.

Sosyal Kimlik Kuramı (SKK) ve Kent Kimliği

Sosyal kimlik, bireyin kendisini bir gruba aidiyet temelinde tanımlamasıdır. Tajfel ve Turner'a (1979) göre değer verdiği gruplarla ve bu grupların temsil ettiği kimlikle özdeşleşmek özsaygıyı artırır. Sosyal kimlik kendimizi algılamanın yanı sıra başka grupları algılamamızla da ilişkili olduğundan, SKK, gruplararası ilişkiler araştırmalarının ortak kuramsal çerçevelerindedir. Kurama göre, bir grupla özdeşleştikçe gruplararası farklılıklara duyarlılaşır, başkalarını da ait oldukları grup temelinde değerlendirmeye başlarız. Bu süreç üç aşama içerir: Bir grupla etkileşimimiz arttıkça kendimizi onun tipik bir üyesi olarak görmeye başlar (*sosyal sınıflandırma*) ve benimsediğimiz normları, davranış biçimlerini (örn. selamlaşma) ve kültürel gelenekleri (örn. yemekler ve kutlamalar) aynı sosyal kimliğe sahip kişilerle paylaştığımızı varsayarak (*sosyal özdeşleşme*). Nihayet, iç grubumuzu dış grupla karşılaştırır (*sosyal karşılaştırma*), iç grubumuzu üstün gördüğümüz ölçüde kendimizi iyi hissederiz.

Göç, yeni gruplarla etkileşim sonucu göçmenlerin davranışlarında, tutumlarında ve değerlerinde kimlik kültürleşmesi süreci başlatır (identity acculturation) (Berry, 2005; Schwartz, Vignoles, Brown ve Zagefka, 2014). Kimlik kültürleşmesi Batı Avrupa’da göçmen ve mülteci gruplarıyla yapılan çalışmalarda genellikle etnik kimlik ve ulusal kimlik açısından çalışılmıştır (Spiegler, Güngör ve Leyendecker, 2016; Verkuyten ve Martinovic, 2012). Kültürleşmenin sosyal kimlikler üzerine etkisini iç göç bağlamında inceleyen araştırmalarda ise kent kimliği öne çıkmaktadır (örn. Türkiye’de Göregenli, Karakuş ve Gökten, 2016; Güngör, 2020; Çin’de Gui, Berry ve Zheng, 2012). Kent kimliği yerel toplumla bütünleşmenin temel göstergelerinden kabul edilir (Hernández, Hidalgo, Salazar-Laplace ve Hess, 2007). Göç bir “yer değiştirme” ve “yerleşme” süreci olduğundan kent kimliği sadece bir sosyal grubu değil kişi için anlamı olan bir yeri de sahiplenmeye karşılık gelir (Proshansky, 1978). Kent kimliği “bir kenti özelleştirmek, onu kendimizin kılmak demektir. Bir başka deyişle başkalarının yerinden ayırt etmek, ‘kendi yeri’ne, ‘yuva’ya dönüştürmektir” (Bilgin, 2011, s. 3). Bilgin’e (2011) göre, sosyal değişimin ve hareketliliğin hızlı olduğu toplumlarda kent, kimlik kaygısına yanıt veren bir “kimlik yeri” ve kent kimliği de kente sahip ve egemen olma, sembolik bir mülkiyet ve mekansal mahremiyet içeren bir sosyal kimliktir. Göregenli’ye (2010) göre, belirli bir yeri sahiplenmeyi ve orada yaşayanlarla kader birliğini içeren kent kimliğinin gelişmesi bu kentteki mekan ve gruplarla aktif bir etkileşimi gerektirir. Sonuçta, örneğin İzmir’e yeni yerleşenler arasında, nesiller boyu İzmirli olan birinden daha fazla kendini İzmirli hissedebilir.

SKK, insanların değer verdikleri sosyal kimliklere tehdit algıladıklarında dış grubu değersizleştirerek ve iç gruplarıyla daha fazla özdeşleşerek olumlu kimlik ve özsaygılarını sürdürme eğilimine işaret eder (Ellemers, Kortekaas ve Ouwerkerk, 1999; Rubin ve Hewstone, 1998). BTK da bu tehdit algısının gruplararası ilişkilerde kaygı kaynağı olarak önyargı ve kalıpyargıları beslediğini öngörür (Stephan ve Stephan, 2000). Bu görüşle tutarlı olarak, Riek, Mania ve Gaertner (2006) bir meta-analiz çalışmasında iç grupla özdeşleşme arttıkça dış gruplardan gerçekçi ve sembolik tehdidin de arttığını saptamışlardır. Pehrson, Vignoles ve Brown (2009) ise 31 ülkede yaklaşık 37 bin kişiden elde edilen verileri analiz ettiklerinde ulusal kimlik güçlendikçe gerçekçi ve sembolik tehdidin arttığını bulmuşlardır.

SKK çerçevesinde, kent kimliği güçlendikçe, aidiyet hissedilen grubun çıkarlarını kollama ve normlarını benimseme eğilimi artabilir. Gecas’a (2000) göre, bir sosyal grup bir dış grubu hangi referanslarla değerlendiriyorsa yeni üye de sosyal etkileşimler sonucu aynı şeyi içselleştirir. İzmir dahil Türkiye kentlerinde Su-

riyelilere karşı baskın tutum olan önyargı ve tehdit algısı (Genç ve Özdemirkıran, 2015; Taşdemir, 2018; Yıldız ve Uzgören; 2016) kent kimliği inşasında içselleştirilerek Suriyeli mültecilere önyargıyı artırabilir. Karadağ ve Turut’un (2013) İzmir’e ilişkin algı temsilleri araştırmalarında İzmir’e dışardan gelmiş üniversite öğrencileri İzmir’i özgür olarak tanımlarken İzmir doğumlu öğrenciler İzmir’in giderek daha güvensiz bir yere dönüştüğünü belirtmişlerdir (Karadağ ve Turut, 2013). Söz konusu araştırmada Suriyeli mültecilerin bu yoğun güvensizlik algısındaki rolü açık olmamakla birlikte kent kimliği arttıkça dış grupları ima eden bu kaygıların yerli göçmenlerce de benimsenmesi beklenebilir.

Fakat sosyal kimlik bu kimliğin içerdiği normatif anlama bağlı olarak önyargıyı etkileyebilmektedir. Yukarıda bahsedilen Pehrson ve arkadaşlarının (2009) araştırmalarında, ulusal kimlikle önyargı arasındaki olumlu ilişki ulusal kimliği kan bağı ya da etnik köken temelinde tanımlayanlarda sivil vatandaşlık bağı temelinde tanımlayanlara göre daha güçlü olarak bulunmuştur. Türkiye’de de ulusal kimlik gibi üst kimliklerin farklı etnik grupları hem dışlayıcı (özcülük) hem de sivil sorumluluk ve dayanışma gibi toplumsal anlaşma temelli kapsayıcı (katılımcılık) anlamları bir arada bulunduğundan (Çoyun, 2016; Taşdemir, 2018) ve bunlar Suriyelilerden algılanan tehdidi farklı yönlerde etkilediğinden (Taşdemir, 2018), kent kimliği bu kimliğin vurgulayıp pekiştirdiği değerler yoluyla tehdit algısını güçlendirebilir ya da azaltabilir. Aşağıda değerlerin bu olası aracı rolü açıklanmaktadır.

Kent Kimliği ve Değerler Arasındaki İlişki

İnsanlar ve toplumlar değer öncelikleri açısından farklılaşırlar. Bu farklılıkları ve ilgili psikolojik süreçleri inceleyen araştırmacıların en sıklıkla başvurduğu kavramsal çerçeve Shalom Schwartz (1992) tarafından önerilen ve 10 temel değeri içeren çembere modelidir. Başkalarının esenliğini vurgulayan *evrenselcilik* (bütün insanlar için anlayış, hoşgörü; insanların ve doğanın esenliğini koruma) ve *iyilikseverlik* (bireyin yakınlarının esenliğini koruması ve güçlendirmesi) değerleri ile düzen ve istikrarın korunmasına verilen önemi yansıtan *geleneksellik* (kültürel ve dini uygulamalara ve anlayışlara saygı ve bağlılık), *uyum* (başkalarına zarar verebilecek veya toplumsal beklentilere aykırı dürtülerin ve davranışların kısıtlanması) ve *güvenlik* (bireysel ve toplumsal güvenlik ve istikrar arayışı) değerleri toplulukçu değerlerdir. Bunların karşısında birey odaklı *güç* (sosyal statü, insanlar ve kaynaklar üzerinde baskınlık kurma), *başarı* (sosyal standartlarca belirlenen kişisel başarı yönelimi), *özyönelim* (bağımsız düşünme ve davranma eğilimi), *hazcılık* (bedensel haz ve duymusal doyum arayışı) ve *uyarılımlık* (heyecan ve yenilik arayışı) değerleri konum-

lanmaktadır. Değerler bu iki boyutun altında da iki temel güdüsel çatışma ekseninde sınıflandırılırlar. Evrenselcilik ve iyilikseverlik değerlerini güç, başarı ve özyönelim değerlerine tercih edenlerin özaşkınlık güdüsü yüksek, özgenişletim güdüsü düşüktür. Geleneksellik, uyuma ve güvenlik değerlerine önem verenlerinse uyarılım ve özyönelimi önemseyenlere göre muhafazacılık güdüsü yüksek yeniliklere açıklık güdüsü düşüktür.

Göç gibi önemli yaşam olayları farklı değer önceliklerine sahip gruplarla etkileşime olanak vererek değer önceliklerini ve düzeylerini etkileyebilir (bkz. Sagiv ve Roccas, 2017). Yaşanılan yerle özdeşleştikçe değerlerin değişimine somut bir örnek Roccas, Schwartz ve Amit'in (2010) bulgularındır: İsrail'deki Rus göçmenlerin İsraili kimliği güçlendikçe evsahibi toplumda yaygın olan muhafazacılık değerlerinde artma, daha az benimsenen değişime açıklık değerlerinde ise azalma gözlenmiştir. Kent kimliğiyle değerler arasındaki sıkı ilişkiye başka bir örnek İzmir'e başka şehirlerden gelmiş üniversite öğrencileri arasında kendisini İzmirli hissetmeyenlerin İzmirli hissedenlere oranla kentle aralarındaki değer uyumsuzluğuna daha fazla vurgu yapmalarındadır (Karadağ ve Turut, 2013).

Kağıtçıbaşı (2007), Türkiye gibi hızlı kentleşme ve sosyal değişimin yaşandığı toplumlarda geleneksel ve modern değerlerin (örneğin iç grubu koruyucu muhafazacılık ve dış grubu kapsayıcı özaşkınlık) bir arada yaşadığını ileri sürmüştür. Türkiye'nin büyük kentlerinde yapılan araştırmalar, buralarda yaşayanların hem geleneklere bağlılık, otoriteye itaat, sosyal düzeni koruma, misafirperverlik, yardımseverlik gibi geleneksel toplulukçu değerleri hem de toplumsal eşitlik ve kaynakların adil dağılımı gibi daha modern toplulukçu değerleri önemli gördüklerini saptamıştır (örn. Demirutku ve Sümer, 2010; Güngör, Bornstein, ve Phalet, 2012; İmamoğlu ve Karakitapoğlu-Aygün, 1999; Kağıtçıbaşı, 2007; Şahin-Fırat, 2010). Ankaralı gençlerde 1970'lerden 1990'lı yıllara kadar değer yönelimlerini inceleyen araştırmalarında, İmamoğlu ve Karakitapoğlu-Aygün (1999), güvenlik ve uyuma gibi iç grup odaklı değerlerin önemi zamanla azalsa da bunların diğerkamalık gibi başkaları odaklı değerlerle birlikte yüksek düzeyde desteklendiğini bulmuşlardır. Şahin-Fırat (2010), İzmir'de öğretmenler arasında en fazla önem verilen evrenselcilik değerinin ardından güvenlik, iyilikseverlik ve uyuma değerlerinin desteklendiğini, en az desteklenen değer olmakla birlikte gelenekselliğin de oldukça önemli (ölçek orta noktasının üstünde) olduğunu bulmuştur. Ayrıca, okul müdürleri arasında evrenselcilik ve iyilikseverlik değerlerine verilen önemin demokratik, katılımcı ve eşitlikçi bir yönetim tarzıyla ilişkili olduğu saptanmıştır. Dahası, Özdemir ve Koruklu (2011), evrenselcilik ve iyilikseverlik değerlerinin her birinin muhafazacılık

değer türleriyle yüksek düzeyde olumlu ilişki gösterdiğini rapor etmişlerdir. Muhafazacılık ve özaşkınlık içeren değerler arasında benzer olumlu ilişkiler elde eden İmamoğlu ve Karakitapoğlu-Aygün'e göre (1999), bu durum, geleneksel toplulukçu normların baskın olduğu Türkiye'de sosyal ahenk ve güvenliğe verilen önemin yansımalarıdır.

İzmir, Akdenizli bir liman kenti olarak geçmişte ve günümüzde farklı etnik, dini ve göçmen grupları barındıran görece kozmopolit bir yerleşim bölgesidir. Evrenselcilik ve uyuma gibi eşitlik ve hiyerarşiyi onaylama açısından birbirine tezat değerlerin yaygınlıkla benimsendiği bu kentte (Fırat-Şahin, 2010), İzmirli kimliği hem ulusal kimlikle (Bilgin, 2011) hem de modern Avrupalı kimliğiyle yüksek örtüşme göstermektedir (Göregenli ve Karakuş Akalın, 2018). İzmir, İzmir'de yaşayanlar tarafından en fazla çokkültürlülükle (Karadağ ve Turut, 2013), modern yaşam, rahatlık ve yenilikçilikle bağdaştırılmaktadır (Bilgin ve Uğurlar, 2010; Karadağ ve Turut, 2013). İzmir ayrıca, üç büyük kentte yaşayan yerli göçmenler arasında etnik ayrışmadan ziyade kent ve kentlilerle bütünleşmenin en fazla tercih edildiği kenttir (Göregenli ve ark., 2016). Sosyal medya forumlarından Ekşi Sözlük'te İzmir ve İzmirliyle ilişkin sosyal temsilleri inceleyen Bilgin (2011), diğer metropollerde olduğu gibi İzmir'de de cemaatleşmeye varan sosyal ve kültürel gruplanmalar nedeniyle homojen bir kent kimliği inşasının mümkün olmadığı, yine de hem İzmirli hem de İzmirli olmayanların İzmirliyle diğer şehirliler arasındaki farkı karşılıklı olarak "kabartmaları" sonucu İzmir'e özgü bir değerler sistemi içeren İzmirli kimliğinden bahsedilebileceği sonucuna varmıştır. İzmirli, kendilerini özgürlük ve rahatlık vurgulu yaşam tarzına duyarlı ve bu duyarlılığa sahip çıkan politikaları benimseyen bir kentlin sakinleri olarak tanımlanmaktadır (Emre, Cop, Aladağ ve Arslanbaş, 2018). İzmirlilik, dindarlık/sekülerlik ya da geleneksellik/modernlik gibi görünürde karşıt değerler ekseninde değil gelenekleri modern yaşam tarzı içerisinde yaşatan çoğulcu ve özgürlükçülüğü savunan bir kimlik olarak da temsil edilmektedir (Emre ve ark., 2018). Dolayısıyla, yerli göçmenlerin İzmirlilik kimliği güçlendikçe hem eşitlik ve özgürlük vurgulu özaşkınlık hem de sosyal ahenk ve gelenekleri koruma ve kollamaya yönelik muhafazacılık değerlerinde artma beklenebilir.

Değerlerle Tehdit Algısı Arasındaki İlişki

Muhafazacılık ve özaşkınlık toplulukçu değerler olmasına karşın dış gruplara yönelik tutum, söylem ve davranışlar açısından ayrışmaktadır. Schwartz'a (1992) göre, muhafazacılık, yeniliklerin getirdiği belirsizlikten ve değişimden duyulan kaygıyı ima eder. Muhafazacılık değerleri yüksek bireyler kendilerinin ve

aidiyet hissettikleri grubun iyiliği ve güvenliğini kollama, bu grubun güvenlik ve refahına tehdit oluşturduğunu düşündükleri görüş ve grupları denetim altına alma ya da baskılama ihtiyaçlarını karşılamak için otoriter bir düzeni ve politikayı destekleme eğilimindedirler. Özdeşlik değerleri yüksek olanlar ise böyle bir düzen ve politikayı eşitliğe verdikleri değer antitezi olarak görme eğilimindedirler. Nitekim, Schwartz, Caprara ve Vecchione (2010), İtalya’da 2006 genel seçimleri öncesinde, cinsiyet, yaş, eğitim durumu gibi sosyodemografik özelliklerden bağımsız olarak özdeşlik değerlerinin insan hakları ve göçmen yanlı politik görüşleri, muhafazacılık değerlerinin da katı yurtseverlik, yasa ve düzen, askeri müdahale ve serbest girişim (ekonomik anlamda) yanlı politik görüşleri daha güçlü bir şekilde yordadığını bulmuşlardır (ayrıca bkz. Florez ve ark., 2019).

Avrupa ülkelerinde dezavantajlı göçmen ve mültecilere yönelik tutumlara odaklanan araştırmalar muhafazacılık ve evrenselcilik değerlerinin önyargıyla birbirine zıt ilişki gösterdiğini saptamışlardır. Örneğin, Davidov ve arkadaşları (2008) 19 Avrupa ülkesinin vatandaşları arasında özdeşliğe verilen öncelik ne kadar yüksek ve muhafazacılığa verilen öncelik ne kadar düşerse bu vatandaşların daha yoksul ülkelere ve farklı ırk ve etnik gruplardan göçmenleri ülkelerinde kabul etmeye o kadar istekli olduklarını bulmuşlardır. Güvenlik değeri göçmenleri kabulle en yüksek olumsuz ilişkiyi göstermiştir. Bu sonuçlar katılımcıların yaşı, cinsiyeti, eğitim ve gelir düzeyi, dindarlıkları, politik yönelimleri gibi bireysel değişkenler ve ülkelerinin GSMH, göç alım oranı, yerli-göçmen oranı gibi ülke düzeyinde değişkenlerden etkilenmemiştir (24 Avrupa ülkesindeki benzer sonuçlar için, bkz. Davidov ve ark., 2014). Değerlerle göçmenlerden tehdit algısı arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalar da benzer sonuçlar elde etmiştir. Vecchione, Caprara, Schoen, Castro ve Schwartz (2012) ESS verilerini kullanarak İtalya, İspanya ve Almanya’da değerlerle göçmenleri ülke ekonomisi ve kültürel yaşama tehdit olarak görme arasındaki ilişkiye bakmışlardır. Üç ülkede de tehdit algısıyla anlamlı ilişki gösteren değerler evrenselcilik, iyilikseverlik ve güvenlidir: Evrenselcilik ve iyilikseverlik arttıkça tehdit algısının düştüğü, güvenliğe verilen değer arttıkça tehdit algısının yükseldiği bulunmuştur. Son olarak, Tartakovsky ve Walsh (2016) İsrail’de mültecilerle çalışan sosyal hizmet görevlilerinin, eğitimcilerin ve sağlık görevlilerinin düşük düzeyde evrenselcilik ve yüksek düzeyde güvenlik değerlerine sahip olmalarının mültecileri artan düzeyde gerçekçi ve sembolik tehdit kaynağı olarak algılamalarıyla ilişkili olduğunu bulmuşlardır (diğer değerlerin anlamlı katkısı bulunmamıştır). Dolayısıyla, Suriyelilerden algılanan tehdidin muhafazacılığa atfedilen önemle artması, özdeşliğe atfedilen önemle ise azalması beklenebilir.

Hipotezler

Yerli göçmenlerin İzmirli kimliğini benimsedikçe Suriyelilerden algıladıkları tehdidin artması beklenmiştir. İzmirli kimliğinin özdeşlik değerlerini pekiştirdiği kimselerde sembolik ve gerçekçi tehdit algısı düşük, İzmirli kimliğinin muhafazacılık değerlerini pekiştirdiği kimselerde sembolik ve gerçekçi tehdit algısı yüksek olacaktır. Bu hipotezlerin sınanması sırasında modeli oluşturan değişkenler arasındaki net ilişkiyi saptayabilmek amacıyla tehdit algısını konu alan diğer araştırmalarda olduğu gibi (Örneğin, Schwartz, 2007; Davidov ve ark., 2014) katılımcıların demografik özellikleri kontrol değişkenleri olarak kullanılmıştır.

Yöntem

Katılımcılar

Katılımcılar, İzmir dışındaki illerden 15 yaşında ya da daha sonra İzmir’e gelip yerleşmiş 21-53 yaş arası 219 yerli göçmendir. Katılımcılara ait demografik bilgiler Tablo 1’de sunulmuştur. Katılımcıların çoğu göç deneyimlerini gönüllü (%71), üçte birinden azı zorunlu olarak tanımlamıştır. Evli-bekar oranı ve kadın-erkek oranı yarı yarıyadır. Sosyoekonomik düzey açısından katılımcıların dörtte birine yakını orta okul ve altı eğitim düzeyine veya haneye giren gelir açısından görece düşük gelire (aylık 2,000 TL ve altı) sahiptir. Katılımcıların yarısı yakını üniversite mezunu ya da daha yüksek eğitimlidir ve yüzde 15’inin hane geliri 6,000 TL ve üzeridir. Katılımcıların İzmir’e göçten itibaren geçirdikleri zamanın yaşlarına oranı hesaplandığında ortalama olarak hayatlarının üçte birini İzmir’de geçirdikleri anlaşılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Demografik bilgi formu. Katılımcılara cinsiyetleri, yaşları, medeni durumları, eğitim düzeyleri, ailelerinin toplam aylık gelirleri ve kaç yıldır İzmir’de yaşadıkları sorulmuştur. İzmir’e neden göç ettiklerini düşündüklerinde bunu zorunlu mu gönüllü bir göç olarak mı gördüklerini de belirtmeleri istenmiştir.

Tehdit algısı. Stephan, Ybarra ve Bachman (1999) tarafından geliştirilmiş ve standart çeviri-tekrar çeviri yöntemiyle bu araştırma için Türkçe’ye uyarlanmış olan gerçekçi ve sembolik tehdit altölçekleri kullanılmıştır. Gerçekçi tehdit dış grubun varlığının iç grubun ekonomik, sosyal ve devlet hizmetlerine erişimini zorlaştırdığına ilişkin algıları ölçmeye yönelik 3 maddeyle ölçülmüştür (Örnek madde: “Suriyeli göçmenler Türk vatandaşları üzerindeki vergi yükünü artırır”). Sembolik tehdit ahlaki, kültürel ve normatif değerler açısından Suriyelilerin varlığının ne derece tehdit oluşturduğunu soran 4 maddeyle ölçülmüştür (Örnek madde: “Suriyeli göçmenlerin dini ve ahlaki değerleri Türklerinkine”).

Tablo 1. Demografik Bilgiler ve Temel Değişkenlere Ait Betimleyici İstatistikler

Değişkenler	%				
Cinsiyet	-				
Kadın	50.00				
Medeni Durum	-				
Evli	55.50				
Bekar	45.50				
Göç Tipi	-				
Zorunlu Göç	29.90				
Gönüllü Göç	71.10				
	X	S	En Düşük	En Yüksek	α
Yaş	34.70	9.86	21	53	
Eğitim Durumu	5.21	1.12	2	7	
Aylık Gelir	6.77	1.66	2	9	
İGY	13.90	9.13	7	46	
İGY/Yaş	.36	.17	.26	.97	
Gerçekçi Tehdit	3.60	1.02	1	5	.56
Sembolik Tehdit	3.54	.95	1	5	.70
Kent Kimliği	3.26	1.06	1	5	.87
Evrenselcilik	4.20	.73	1	5	.57
İyilikseverlik	4.05	.86	1	5	.66
Güvenlik	4.23	.78	1	5	.50
Uyma	3.33	.97	1	5	.50
Geleneksellik	3.15	1.06	1	5	.39

Not. Eğitim Durumu: Okuma-Yazma Yok = 1, Diploma yok = 2, İlkokul = 3, Ortaokul = 4, Lise = 5, Üniversite = 6, Yüksek Lisans/Doktora = 7; Aylık Gelir: 350TL'den az = 1, 351TL – 600TL = 2, 601TL – 900TL = 3, 901TL – 1500TL = 4, 1501TL – 2000TL = 5, 2001TL – 3000TL = 6, 3001TL – 4000TL = 7, 4001TL – 6000TL = 8, 6000TL'den fazla = 9. İGY = İzmir'de Geçirilen Yıl; İGY/Yaş = Hayatlarının ne kadarını İzmir'de geçirdiklerinin oranı (%).

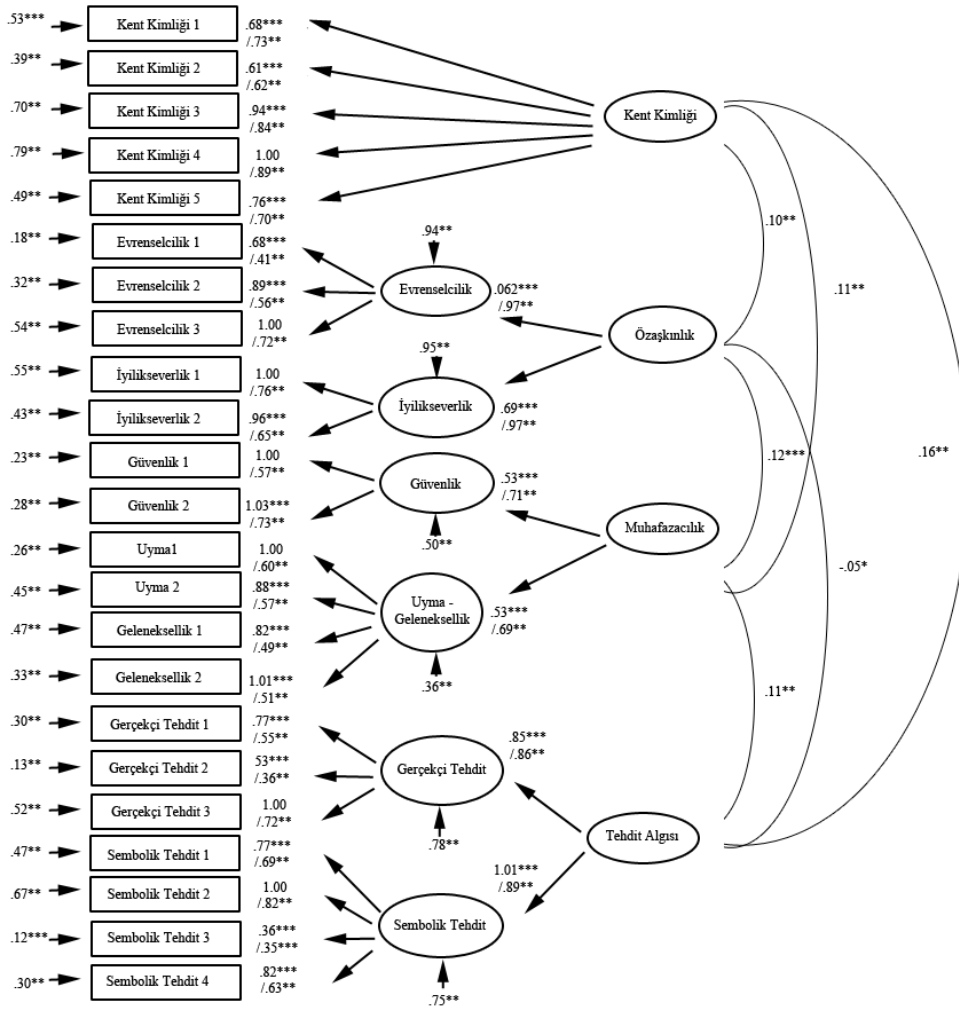
uyumlu değildir"). Katılımcılar her bir ifadeye ne derece katılıp katılmadıklarını 5'li Likert tipi ölçek üzerinde göstermişlerdir (1 = *Kesinlikle katılmıyorum*, 5 = *Kesinlikle katılıyorum*). Tablo 1 araştırmada kullanılan ölçeklerin iç tutarlıklarını (Cronbach's α) göstermektedir. İç tutarlıklar gerçekçi tehdit için görece düşük (.56) sembolik tehdit için ise kabul edilir düzeydedir (.70). Stephan ve arkadaşları (2009) da Amerikalı üniversite öğrencileri arasında farklı göçmen gruplarından algıladıkları gerçekçi ve sembolik tehdit için yüksek ve düşük tutarlıklar elde etmişlerdir (örn. sembolik tehdit: Asyalı göçmenlerden algılanan için .46, Kübalı göçmenlerden algılanan için .71). Vergi, istihdam ve hizmet gibi farklı alanlarda tehdit algısı içermesi nedeniyle gerçekçi tehdit ölçeğinin iç tutarlılığı düşük olabilir. Ancak hem sembolik hem de gerçekçi tehdit maddelerinin birbirleriyle yüksek korelasyonları ve ölçek puanlarının modeli oluş-

turan diğer değişkenlerle beklendik ve literatürle tutarlı ilişkiler göstermiş olması tehdit ölçümlerinin güvenilirliğini desteklemektedir.

Kent kimliği. Verkuyten'in (2005) etnik ve evsahibi kültürle özdeşleşme düzeyini değerlendirdiği ve Güngör ve ark. (2012) tarafından Türkçe'ye çevrilen beş madde "İzmirli"liği ölçecek şekilde düzenlenmiştir (örn. "Tipik bir İzmirliye ne ölçüde benzediğinizi düşünüyorsunuz?"). Katılımcılar ifadelerle katılıp katılmama derecelerini 5'li Likert tipi ölçek üzerinde göstermişlerdir: 1 = Hiç katılmıyorum, 5 = *Tamamen katılıyorum*. Ölçek yüksek iç tutarlığa sahiptir (Tablo 1).

Özaşkınlık ve Muhafazacılık Değerleri. Schwartz'ın (2003) Avrupa Sosyal Taraması (ESS) için önerdiği Evrenselcilik ve İyilikseverlik (Özaşkınlık) ile Güvenlik, Uyma ve Geleneksellik (Muhafazacılık) ölçekleri kullanılmıştır. Türkçe'ye Demirutku ve Sümer'in

Not 1. ** $p < .01$, *** $p < .001$

Not 2. Şekilde birlikte verilen değerlerden ilki standartlaştırılmamış regresyon yükleri, ikincisi standartlaştırılmış regresyon katsayılarıdır.

Şekil 2. Ölçüm Modeli

(2010) uyarladığı Değerler Envanteri'nden alınan evrenselcilik değeri üç, diğer değerler ikişer maddeyle ölçülmüştür. Ölçekte katılımcılara maddelerde tanımlanan kişilerin kendilerine ne kadar benzediği sorulur (örneğin, evrenselcilik değeri için “*Dünyada herkesin eşit muamele görmesinin önemli olduğunu düşünür. Hayatta herkesin eşit fırsatlara sahip olması gerektiğine inanır.*”) ve algılanan benzerliğin katılımcıların değerlerini yansıttıkları varsayılır (1 = *Bana hiç benzemiyor*; 5 = *Bana çok benziyor*). Schwartz, Melech, Lehmann, Burgess ve Harris (2001) her bir değeri ölçen maddeler “dar kapsamlı bir kavramdan ziyade geniş kapsamlı bir tanımın tüm bileşenlerini kapsayacak şekilde seçildiğinden”

(Schwartz ve ark., 2001, s. 532) Cronbach's alfa için gereken “homojenlik” varsayımını karşılamadığını, dolayısıyla iç tutarlıkların düşük olacağını, değerlerin faktör yapısının ve geçerliğinin ölçek kalitesini belirlemede daha önemli olduğunu vurgulamışlardır. Bu görüşle ve Türk örnekleriyle gerçekleştirilmiş araştırmalarla tutarlı olarak (örn. Güngör ve ark., 2012) bu araştırmada da değerlere ilişkin iç tutarlık değerleri görece düşüktür (Tablo 1). Ancak, aşağıda açıklanan ve özdeşlik ve muhafazacılık üst değerlerini de içeren Doğrulayıcı Faktör Analizi hem değerlere ilişkin yüksek faktör yükleriyle sonuçlanmış hem de önerilen faktör yapısını doğrulamıştır (Şekil 2).

İşlem

Bu araştırmanın verileri 2016-2017 akademik yılında Yaşar Üniversitesi Psikoloji Bölümü'nde üçüncü yazarın verdiği "Göç Psikolojisi" dersi kapsamında bir sınıf projesi olarak öğretim üyesinin gözetiminde 3. ve 4. Sınıf öğrencileri tarafından toplanmıştır. Anketler, öğrencilerin kartopu yoluyla ulaştıkları katılımcılara evlerinde, sosyal mekanlarda veya işyerlerinde yüz yüze uygulanmıştır. Ulaşılan kişilere araştırmanın amacı genel hatlarıyla anlatılmış, kimliklerini belli edecek bilgiler istenmediği, yanıtlarının kesinlikle gizli tutulacağı ve sadece araştırma amacıyla sayılara dönüştürülerek kullanılacağı, araştırmaya katılımın gönüllülük esasına dayandığı, araştırmaya katılmayı kabul etikleri takdirde diledikleri zaman ankete yanıt vermeyi bırakabilecekleri belirtilmiştir. Araştırmaya katkıda bulunmayı kabul eden katılımcılar onam formu imzaladıktan sonra anketleri öğrencilerin yanında doldurmuşlar, bazıları da öğrenciler yardımıyla yanıtlamışlardır. Anketlerin doldurulması en fazla 1 saat sürmüştür. Anketler tamamlandıktan sonra katılımcılara araştırmanın amacı hakkında daha ayrıntılı bilgi verilmiş, kendilerine projeye rehberlik eden öğretim üyesinin ve asistanlarının iletişim adresleri verilip diledikleri zaman araştırma hakkında bilgi edinebilecekleri söylenmiştir.

Bulgular

Betimleyici Bulgular

Analizler bir katılımcının çok değişkenli uç değer, 4 katılımcının da tek değişkenli uç değer olduğu için çıkarıldığı 214 kişilik veri üzerinde gerçekleştirilmiştir. Tablo 1'de görüldüğü gibi katılımcıların ortalama gerçekçi ve sembolik tehdit algıları ölçek orta puanının (3) üzerinde, yani görece yüksektir. Yine ölçek orta puanları baz alındığında kent kimliği ve tüm değerlerden alınan puanlar yüksektir.

Değişkenler Arası Korelasyonlar

Tablo 2 ölçek maddelerinin ortalaması alınarak hesaplanmış gerçekçi tehdit ve sembolik tehdit, özaşkınlık ve muhafazacılık alt değerleri ve kent kimliği arasındaki korelasyonları sunmaktadır. Pearson korelasyon sonuçlarına göre, beklendiği gibi, İzmir'le yüksek düzeyde özdeşleşme özaşkınlık ve muhafazacılığı oluşturan alt değerlerle genel olarak olumlu korelasyon göstermiştir. Aynı zamanda, İzmirli kimliğinde artma Suriyelilere ilişkin hem gerçekçi hem de sembolik tehdit algılarının artmasıyla ilişkili bulunmuştur. Genel olarak, özaşkınlık değerleri gerçekçi ve sembolik tehditle olumsuz, muhafazacılık değerleri ise olumlu korelasyonlar göstermiştir. Ancak, özaşkınlık değerlerinden evrenselcilik sembolik tehditle, iyilikseverlik de gerçekçi tehditle anlamlı ilişkili bulunmamıştır. Yine, muhafazacılık değerlerinden uyma gerçekçi tehditle anlamlı ilişki göstermemiştir.

Hipotez Testi

İlk olarak araştırmamızda kullandığımız ölçek maddelerinin her bir değişkeni ne derece iyi açıkladığını anlamak amacıyla Doğrulamalı Faktör Analizi gerçekleştirdik (ölçüm modeli). Ardından, önerilen modeli Yapısal Eşitlik Modeli (YEM; yapısal model) yoluyla test ettik. Her iki aşamada da en çok olabilirlik (Maximum Likelihood) hesaplama yöntemini kullandık. Bir uyum indeksi modelin veriyle uyumunun ancak belirli bir yönünü yansıttığı için sınanan modellerin veriyle uygunluğu hakkında yargıya varmada farklı uyum indekslerine ve önerilen kesme noktalarına başvurduk (Bollen, 1989; Kline, 2005): χ^2/df oranı (≤ 5), RMSEA ($\leq .10$), SRMR ($< .10$), CFI ($> .85$). Alternatif modeller arasında en açıklayıcı olanı saptamada da AIC değerini kullandık. AIC değeri daha düşük olan modelin veriyi diğerlerinden daha iyi açıkladığı kabul edilir (Kline, 2005).

Ölçüm modeli. Şekil 1'de görüldüğü gibi, öncelikle, gerçekçi tehdidi ölçek 3 ve sembolik tehdidi ölçek 4 maddenin gösterge değişken olarak kullanıldığı Gerçekçi ve Sembolik tehdit örtük değişkenlerini oluşturduk. Ayrıca, hem sembolik ve gerçekçi değerler arasındaki orta derecede yüksek korelasyon hem de bu iki değişkenle diğer değişkenler arasındaki ilişkilerin yönü ve düzeyi açısından yakınlıkları nedeniyle bu iki tehdit algısını "tehdit" üst değişkeni altında farklı gösterge değişkenler olarak birleştirdik (iki tehdit algısının birbirleriyle yüksek korelasyonu nedeniyle birleştirilmesine örnek olarak bkz. Taşdemir, 2018).

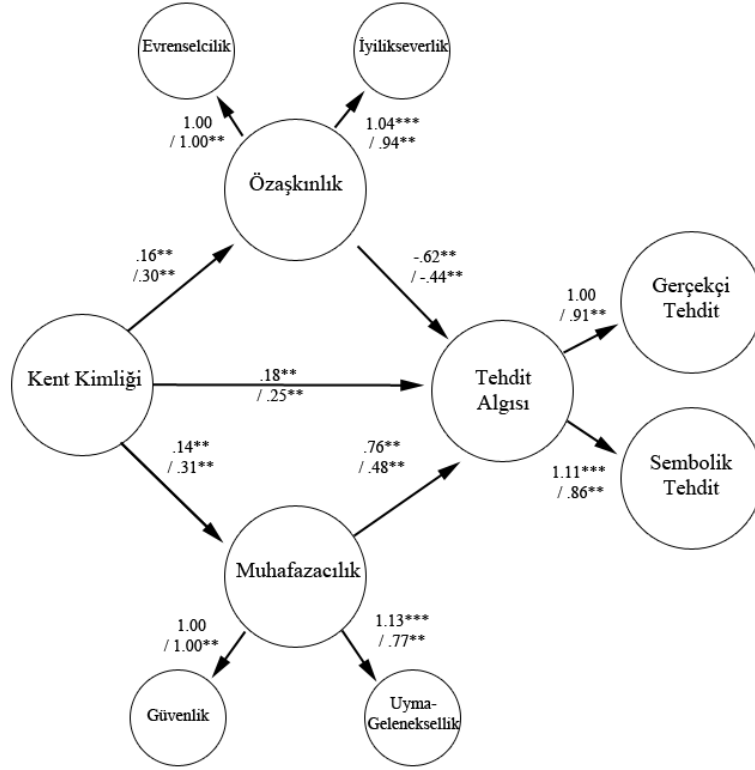
Kent kimliğini ölçek 5 maddeyi İzmirlilik için gösterge değişken olarak kullandık. Değerler içinse, Schwartz'ın (1994) değerler sınıflandırmasına uygun olarak iki basamaklı bir faktör yapısı oluşturduk: evrenselcilik, iyilikseverlik, güvenlik, uyma-geleneksellik değerlerini ölçek maddeleri bu değerlere ilişkin örtük değişkenler için, bu örtük değişkenleri de *özaşkınlık* ve *muhafazacılık* değerleri için gösterge değişken olarak kullandık. Uyma ve geleneksellik kişinin toplumsal çevreyle uyum ve düzenin korunması için normatif beklentilere boyun eğmesini gerektirdiğinden (Schwartz, 1994), geçmiş araştırmalardaki uygulamalarla da tutarlı olarak (Demirutku ve Sümer, 2010; Güngör ve ark., 2012) bu değerleri "geleneksellik-uyma" örtülü değişkeni altında birleştirdik. Bu model veriyle iyi uyum göstererek ölçeklerimizin öngörülen faktör yapısını doğruladı, $\chi^2(218) = 367.07$, $\chi^2/df = 1.68$, $RMSEA = .06$, $SRMR = .07$, $CFI = .89$, $AIC = 483.07$. Şekil 2'deki faktör yüklerine göre tüm gösterge değişkenler bağlantılı oldukları örtük değişkenlerle olumlu ve anlamlı ilişki göstermiştir. Örtük değişkenler arasında anlamlı ve olumsuz ilişkili bulunan tehdit algısı ile özaşkınlık değeri dışında tüm korelasyonlar anlamlı ve olumlu bulunmuştur.

Tablo 2. Temel ve Demografik Değişkenler Arası Korelasyonlar

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1. Gerçekçi Tehdit	-														
2. Sembolik Tehdit	.46**	-													
3. Kent kimliği	.15*	.17*	-												
4. Evrenselcilik	-.14*	-.11	.21**	-											
5. İyilikseverlik	-.11	-.14*	.16*	.58**	-										
6. Güvenlik	.24**	.18**	.20**	.30**	.32**	-									
7. Uyma	.11	.17*	.14*	.32**	.36**	.47**	-								
8. Geleneksellik	.09	.07	.06	.12	.26**	.34**	.53**	-							
9. Cinsiyet	.01	.14*	.20**	.18**	.04	.18**	.04	-.01	-						
10. Yaş	.12	.16*	.05	.15*	-.01	.25**	.39**	.29**	.09	-					
11. Medeni Durum	.10	.14*	.04	.13	-.01	.31**	.36**	.36**	.11	.71**	-				
12. Eğitim Durumu	-.03	-.16*	.11	.00	-.06	-.24**	-.35**	-.44**	-.0	-.41**	-.36**	-			
13. Gelir	-.04	-.16*	.12	.04	-.09	-.08	-.29**	-.35**	-.11	-.14*	-.09	.47**	-		
14. Göç Tipi	.08	-.04	.04	-.02	.02	-.12	.00	-.12	-.08	-.03	-.09	.21**	.04	-	
15. İGY	.07	-.00	-.12	.12	-.02	.13	.28**	.13	.09	.42**	.25**	-.22**	-.11	.12	-
16. İGY/Yaş	-.06	-.15*	-.15*	-.04	-.02	-.15*	-.15*	-.17*	-.01	-.65**	-.51**	.22**	.04	.14*	.40**

Not 1. Cinsiyet: Kadın = 0, Erkek = 1; Medeni Durum: Bekar = 0, Evli = 1; Eğitim Durumu: Okuma-Yazma yok = 1, Diploma yok = 2, İlkokul = 3, Ortaokul = 4, Lise = 5, Üniversite = 6, Yüksek Lisans/ Doktora = 7; Gelir: 350TL'den az = 1, 351TL - 600TL = 2, 601TL - 900TL = 3, 901TL - 1500TL = 4, 1501TL - 2000TL = 5, 2001TL - 3000TL = 6, 3001TL - 4000TL = 7, 4001TL - 6000TL = 8, 6000TL'den fazla = 9; Göç Tipi: Zorunlu göç = 0, Gönüllü göç = 1; İGY = İzmir'de geçirilen yıl

Not 2. * $p < .05$, ** $p < .01$

Not 1. $^{**}p < .01$, $^{***}p < .001$

Not 2. Şekilde birlikte verilen değerlerden ilki standartlaştırılmamış regresyon katsayıları, ikincisi standartlaştırılmış regresyon katsayılarıdır.

Şekil 3. Kent Kimliği ve Tehdit Algısında Değerlerin Aracı Rolüne İlişkin Regresyon Katsayıları

Yapısal model. Önerilen modelde temel değişkenler arasındaki net ilişkiyi incelemek için cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim ve gelir düzeyi ve göç tipi (zorunlu/gönüllü) kontrol değişkenleri olarak kullanılmıştır. Ayrıca, yaş aralığı geniş olan örnekte katılımcıların yaşamlarının ne kadarını İzmir’de geçirdiği de sonuçları etkileyebileceğinden, İzmir’de geçirilen yaşam süresinin katılımcıların yaşlarına oranı da kontrol değişkeni olarak kullanılmıştır. Bu model, veriyle kabul edilir düzeyde uygunluk göstermiştir, $\chi^2(219) = 403.58$, $p < .001$, $\chi^2/df = 1.84$, $RMSEA = .06$, $SRMR = .09$, $CFI = .87$, $AIC = 563.58$. Şekil 3, bu analizlerden elde edilen regresyon katsayılarını göstermektedir.² Kent kimliği özaşkınlık değerinde varyansın yüzde 10’unu açıklamıştır ve her iki ilişki de anlamlı ve olumludur. Kent kimliği ve değerlerin algılanan tehditte açıkladığı varyans yüzde 45’tir.

Şekil 2’de görüldüğü gibi, kent kimliği ile algılanan tehdit arasında olumlu ilişki bulunmuştur. Kent kimliğinin tehdit algısı üzerindeki dolaylı etkisinin an-

lamlılıkları %95 güven aralığında (GA) 1000 örneklemlili özyükleme (bootstrapping) kullanılarak incelenmiştir. Kent kimliği özaşkınlık değeri üzerinden tehdit algısını azaltıcı bir dolaylı etkiye neden olurken ($\beta = -.10$, $SE = .05$, GA $[-.23, -.03]$) muhafazacılık üzerinden tehdit algısını arttıran bir etkiye yol açmıştır ($\beta = .11$, $SE = .05$, GA $[.03, .22]$). Beklendiği gibi, İzmirli kimlikleri güçlendikçe katılımcıların özaşkınlık değerleri de artmış, özaşkınlık değerlerine verilen önem arttıkça da tehdit algısı azalmıştır. Öte yandan, İzmirlilik kimliği güçlenen katılımcıların muhafazacılık değerleri de artmış, güçlenen muhafazacılık da tehdit algısını artırmıştır.

Alternatif modellerin testi. Değerlerle Suriyelilerden algılanan tehdit arasında kent kimliği aracı rol oynayabilir, yani muhafazacılık ve özaşkınlık değerleri arttıkça İzmir kimliği güçlenebilir ve bu da tehdit algısını artırabilir (Değerler $\rightarrow$ kent kimliği $\rightarrow$ tehdit algısı). Bu alternatif modelin veriyle görece uyumlu olduğunu saptadık: $\chi^2(219) = 421.53$, $p < .001$, $\chi^2/df = 1.88$, $RMSEA = .06$, $SRMR = .10$, $CFI = .87$, $AIC = 571.25$ Fakat

bu modelde değerlerle kent kimliği arasındaki ilişkiler anlamsızlaşmış (özaşkinlik için, $\beta = .17$, $p = .23$ ve muhafazacılık için, $\beta = .19$, $p = .17$), değerlerle tehdit ilişkisi arasında kent kimliği yoluyla dolaylı bir etki olmadığı bulunmuştur (dolaylı etkiler özaşkinlik üzerinden, $\beta = .04$, $SE = .05$, $GA [-.02, .17]$ ve muhafazacılık üzerinden, $\beta = .05$, $SE = .04$, $GA [-.01, .16]$). Tehdit algısında açıklanan toplam varyans yüzde 44'tür.

Araştırmamız tehdit algısını açıklamaya yönelik olsa da, gelecek araştırmalara ışık tutması açısından tehdit algısının kent kimliği ile değerler arasındaki ilişkide olası aracı rolünü de inceledik (Kent kimliği → tehdit algısı → değerler). Bu model orijinal modele kıyasla veriyle daha kötü bir uyum göstermiştir ($\chi^2(221) = 419,70$, $p < .001$, $\chi^2/df = 1,90$, $RMSEA = .06$, $SRMR = .09$, $CFI = .86$, $AIC = 575,70$). Kent kimliği ile tehdit algısı arasında özaşkinlik değerinin aracı rolü anlamlı çıkmıştır ($\beta = -.06$, $SE = .05$, $GA [-.22, -.00]$): kent kimliği arttıkça tehdit algısı artmış, bu da özaşkinlik değerini düşürmüştür. Muhafazacılık değeri üzerinde tehdit algısı aracılığıyla anlamlı bir dolaylı etki bulunmamıştır ($\beta = .07$, $SE = .06$, $GA [-.00, .19]$). Model özaşkinlikte varyansın yüzde 14'ünü, muhafazacılıkta ise yüzde 15'ini açıklayabilmiştir.

Son olarak, özaşkinlik ve muhafazacılık değerlerinin tehdit aracılığıyla kent kimliğine etkisini incelediğimiz alternatif model (değerler → tehdit algısı → kent kimliği) veriyle orijinal modele göre daha iyi uygunluk göstermiştir: $\chi^2(220) = 367,62$, $p < .001$, $\chi^2/df = 1,67$, $RMSEA = .06$, $SRMR = .07$, $CFI = .90$, $AIC = 525,62$. Fakat bu modelde yalnızca özaşkinlik ile kent kimliği arasındaki doğrudan ilişki anlamlı, diğer tüm doğrudan ve dolaylı ilişkiler anlamsızdır: Muhafazacılık – kent kimliği ilişkisi için, $\beta = -.10$, $p = .69$; özaşkinlik dolaylı etkisi için, $\beta = -.24$, $SE = .22$, $GA [-.86, -.07]$; muhafazacılık dolaylı etkisi için, $\beta = .29$, $SE = .24$, $GA [-.09, .97]$. Bu model kent kimliğinde toplam varyansın yüzde 19'unu açıklayabilmiştir.

Özetle, orijinal modelimizin AIC değeri (563,58) referans alındığında, tehdit algısını açıklamada değerlerin kent kimliği aracılığıyla anlamlı dolaylı etkisi bulunmamış, orijinal modele üstün bulunan diğer modelde (değerler → tehdit algısı → kent kimliği) ise anlamlı bir dolaylı etkiye rastlanmamıştır. Sonuç olarak, uyum indeksleri, AIC, açıklanan varyanslar ve değişkenler arası ilişkiler dikkate alındığında literatüre dayanarak oluşturduğumuz kent kimliği → değerler → tehdit algısı kuramsal modelinin elimizdeki veriyle de desteklendiği anlaşılmıştır.

Tartışma

Dünya Suriye iç savaşını takiben son yüzyılın en yoğun mülteci göçüne sahne olurken, en çok Suriyelinin

sığındığı Türkiye'de Suriyelilere yönelik yaygın önyargı ve ayrımcılığın nedenlerinden biri Suriyelilerin sosyal dokuya, kaynaklara, kültürel değerlere ve güvenliğe tehdit olarak görülmesidir (Karaoğlu, 2015; Topal, Özer ve Dokuzlu, 2017; Yitmen ve Verkuyten, 2018b). Bu tehdit algısına katkıda bulunan sosyal psikolojik süreçlerin neler olduğu incelenmelidir. Bu araştırma, süregiden iç göçle kentlilik ve yerlilik anlayışının sürekli değiştiği Türkiye'de Suriyelilere yönelik tehdit algısında bir sosyal kimlik olarak kent kimliğinin ve değerlerin rolünü incelemiştir. Bu çerçevede, yoğun iç ve dış göç alan metropollerden İzmir'de yerli göçmenlerin "İzmirliyleştikçe" Suriyeli mültecilerden algıladıkları tehdidin artacağı, ancak bu ilişkinin dış grupları kapsayıcılık (özaşkinlik) ve iç grubu koruyuculuk (muhafazacılık) ima eden toplulukçu değerler aracılığıyla farklılaşabileceği hipotezi sınamıştır.

Kendisini yerleştiği yerin "yerlisi" olarak tanımlamaya başlayanlar için bu sosyal kimlik duygusal bağlılık ve sembolik eylemler içerir (Bilgin, 2011). Kişilerarası ve toplumsal ilişkilerin bireysel farklılık ve kimliklerden ziyade grup aidiyeti ve grup kimlikleri ekseninde şekillendiği toplumlarda algılanan adaletsizlik ve eşitsizliğe tepki kısmen ya da tamamen politikleşmiş grup kimliği temelinde dış gruplara yönelik kuşku ve öfkeye dönüşebilir (Van Zomeren, Postmes ve Spears, 2011). Bu doğrultuda kent kimliğiyle dış gruptan tehdit algısı arasında olumlu ve güçlü ilişkiler saptadık (Riek, Mania ve Gaertner, 2006). Bu bağlantının bir kısmının muhafazacılık değerleri aracılığıyla gerçekleştiğini bulduk: Yerli göçmenlerin İzmirli kimliği güçlendikçe uyma, geleneksellik ve güvenlik değerlerini içeren muhafazacılık değerlerinde de artma saptadık. Bu değerler de Suriyelileri daha yüksek düzeyde tehdit kaynağı olarak algılamayla ilişkiliydi.

Kentleşmenin görece yeni olduğu Türkiye'de kent kimliği hem düzen ve hiyerarşi yanlısı değerleri hem de farklılıklarla bir arada yaşamayı barındıran değerleri içerebilen, grup aidiyeti ihtiyacına cevap veren görece yeni bir sosyal kimliktir (Bilgin, 2011). Dolayısıyla, yine beklendiği gibi, İzmirlilik kimliği güçlendikçe yerli göçmenlerin muhafazacılık değerlerinin yanı sıra dış grupları kapsayıcı ve kollayıcı özaşkinlik değerlerinde de artma bulduk. Ayrıca, İzmirli kimliğiyle bağlantılı olarak evrenselcilik ve iyilikseverlik değerlerini içeren özaşkinlik değerleri güçlenenler Suriyelileri düşük düzeyde gerçekçi ve sembolik tehdit kaynağı olarak algılama eğilimindediler. Literatürle uyumlu bu bulgular (Schwartz ve ark., 2010; Tartakovsky ve Walsh, 2016; Vecchione ve ark., 2012), kent kimliğiyle önyargı arasındaki ilişkinin görünenden karmaşık olduğunu, bu ilişkilerin değerler gibi güdüsel süreçler hesaba katılarak aydınlatılabileceğini göstermiştir.

Göçmenler açısından bir kente aidiyet hissetmek büyük ölçüde kimlik kültürleşmesi sonucu oluşur (Göregenli ve Karakuş, 2014; Gui, Berry ve Zheng, 2012). Kent kimliğinin hangi gruplarla etkileşim sonucu oluştuğu ve bu grupların hangi değerleri vurguladığı araştırmamızın amacını aşan konulardır. Aynı şekilde yerli göçmenlerin hangi kültürleşme stratejilerini (örn. kültürel entegrasyon ya da ayrışma) benimsediği ve bunların ne tür değerleri kapsadığı da bilinmemektedir. Ancak araştırmalar Türkiye’de büyük kentlerde ve özellikle İzmir’de kentle yüksek düzeyde özdeşleşmeyi içeren asimilasyon ve bütünleşme stratejilerinin yerli göçmenler arasında yaygın olduğunu göstermiştir (Göregenli ve ark., 2016). Diğer kentlerde kentlilerle teması ve bütünleşmeyi daha az tercih eden Kürt yerli göçmenler dahi İzmir’de bütünleşme stratejisini daha sıklıkla benimsemektedirler (Göregenli ve ark., 2016). Bütünleşme stratejisi, yani yeni kültürle özdeşleşirken özkültürünü ve kimliğini de koruma, ağırlıklı ev sahibi grupla özdeşleşmeyi içeren asimilasyona göre dış grupları daha az tehdit edici algılamayla ilişkilidir (Berry, 2005; Hogg, 2000). Örneğin Verkuyten (2005), Hollanda’da yaşayan Türkiye çıkışlı göçmenler arasında kendilerini hem Hollandalı hem de Müslüman kimliğiyle tanımlayan göçmenlerin iki kimliği daha az vurgulayan göçmenlere kıyasla diğer dinlere mensup bireylere (Hindu, Hıristiyan, Yahudi) ve kendini dindar olarak tanımlamayanlara yönelik daha olumlu tutumlara sahip olduklarını bulmuştur. Sonuç olarak, kent kimliğiyle değerler arasındaki ilişki kültürleşme stratejilerinden etkilenmiş olabilir: İzmir’e asimile olan yerli göçmenlerin kenti sahiplenirken mevcut sosyal doku, düzen ve güvenliği vurgulayan muhafazacılık değerleri, hem öz kültürleriyle hem İzmirli kimliğiyle özdeşleşen bütünleşme göçmenlerin ise özaşkınlık gibi dış grubu kapsayan değerleri öne çıkmış olabilir (Berry, 2005; Hogg, 2000). Kent kimliği ve değerler arasındaki ilişkinin kültürleşme stratejilerinden ne derece etkilenmesine başka araştırmalar ışık tutabilir. Bizim araştırmamızın katkılarında biri yerleşme ve buna bağlı olarak kent kimliği sürecinde değerlerin de kültürleşmeden etkilenerek dış gruplara önyargı düzeyinde belirleyici rol oynayabildiklerini göstermesidir.

Tehdit algısını artıran ve azaltan etmenleri anlamak; toplumda kısa ve uzun vadede gruplararası çatışmaları önlemek ve barış ortamını desteklemeye yönelik politikalar ve uygulamalara kuramsal destek sağlamak açısından önemlidir. Önyargı ve ayrımcılığın göçmenlerde evsahibi topluma karşı güvensizlik ve ondan kopma hissini beslediği (Jasinskaja-Lahti, 2008; Verkuyten ve Yıldız, 2007) ve bu olumsuz duyguların kuşaklararası aktararak yeni kuşakların da psikolojik uyumunu (örn. özsaygı, sosyal uyumsuzluk) etkileyebildiği bilinmektedir (Espinoza, Gonzales ve Fuligni, 2016). Önyargının

savaş gibi travma yaratan nedenlerle göçe zorlanmış aileler üzerindeki etkisi daha da yıkıcıdır (Keles, Friborg, Idsøe, Sirin ve Oppedal, 2016). Araştırmamızın barışa yönelik uygulamalara olası katkılarında biri bu olumsuz sonuçları besleyen tehdit algısıyla ilgili bazı süreçlere ışık tutmasıdır.

Güçlü bir kent kimliğine sahip katılımcılar tehditle zıt yönde ilişki gösteren özaşkınlık ve muhafazacılık değerlerine yüksek düzeyde sahiptir. Yani yerleşme hangi değerler vurgulandığına bağlı olarak dış gruba yönelik olumsuz tutumları artırmak kadar azaltmak potansiyeline de sahiptir. Maio, Pakizeh, Cheung ve Rees (2009) bireylerin başarı ve iyilikseverlik değerlerinin deneysel olarak tetiklendiği (priming) durumlarda başkalarına yardım davranışlarında azalma ya da artma gözlemleridir. Benzer şekilde, Arieli, Grant ve Sagiv (2014), geliştirdikleri deneysel yöntemde hem bilişsel tetikleme (priming) gibi otomatik hem de kendini ikna etme gibi bilinçli süreçlerden yararlanarak katılımcıların iyilikseverlik değerlerinde etkisi en az 4 haftaya uzanan artma kaydetmişlerdir. Ayrıca son araştırmalar, evrensel olarak kabul edilen değerlerin aslında bağlamsal farklılıklar gösterebileceğine ve sosyal bağlamların bireylerin aynı objeye tutumlarını (örn. kent kimliği) farklı yönde etkileyebileceğine işaret etmektedir (O’Dwyer ve Çoymak, 2020). Bu bulgulardan hareketle, kent kimliği gibi ortak bir sosyal kimlik inşasında bu kimliğin farklılıkları kapsayıcı, kültürel çeşitliliğe açık ve özgeci yanını vurgulayacak eğitim programları, kampanyalar ve kentsel politikalar, sosyal etkinlikler hazırlamak ve uygulamak, bir arada yaşama ve dayanışma pratikleri geliştirebilmiş kentlerden olumlu örnekleri yaymak evrenselcilik değerlerini tetikleyerek toplum barışına katkı sağlayabilir.

Araştırmamız, özaşkınlık değerinin tehdit algısına katkısı bulunan muhafazacılık değeriyle olumlu yüksek korelasyonu düşünüldüğünde önyargıyı azaltmaya yönelik bu uygulamaların paradoksal olarak zaten yüksek olan muhafazacılığı ve dolayısıyla tehdit algısını besleyebileceğine de işaret etmektedir. Bu olası olumsuz yan etkiyi önleyebilmek için muhafazacılığın Suriyelileri algılamada hangi endişeyi ima ettiğini anlamak önemlidir. Her ne kadar muhafazacılık örtük değeri uyuma-geleneksellik ve güvenlik değerlerini yüksek düzeyde yordasa da (Şekil 1), tehdit algısıyla en yakından ilişkili değerlerin güvenlik olduğu anlaşılmaktadır (Tablo 2). Bu bulgu göçmenlere yönelik önyargıları hedefleyen uygulamalarda ortak sosyal kimliğin (burada kent kimliği) evrensel, kapsayıcı ve insani yanını vurgularken aynı zamanda bireylerin bireysel güvenlik ve toplumsal düzen ihtiyaçlarını da karşılayacak adımların gerekliliğine işaret etmektedir. Bu çerçevede, bir yandan gerçekler ve algılar arasındaki uyumsuzluğu bilimsel araştırmalar ve uzman görüşleri temelinde ortaya koyan ve geniş kesimlere ulaşmayı he-

defleyen, örneğin, Suriyelilerin karıştığı suç oranlarının Türk vatandaşlarınınkiyle karşılaştırıldığında çok düşük (“Algı yanlış, sanıldığı aksine Suriyelilerin karıştığı suç oranı çok düşük,” T24, 15 Ekim 2018), Suriyelilerin yarattığı düşünülen ekonomik sorunların büyük ölçüde yersiz olduğunu (“Suriyelilerle ilgili yalanlar ve gerçekler,” Habertürk, 6 Ocak 2019) gösteren basın haberleri ve kampanyaların sayısı artırılabilir.

Araştırmamız bazı sınırlılıklara sahiptir. Birincisi, önerilen kavramsal çerçeve nedensel ilişkiler ima etse de kesitsel veri ilişkilerin yönü hakkında kesin yargıya olanak vermemektedir. Nitekim, değişkenler arasında veriyle iyi uyum gösteren alternatif modeller de söz konusudur. Örneğin, tehdit algısından kent kimliğine olan ilişki Suriyelileri tehdit olarak algılayanların İzmirli kimliğine daha sıkı sarıldıklarına işaret etmektedir. Ayrıca, bireyin değerleri nereye göç edeceğini ve hangi sosyal gruplarla etkileşime gireceğini de belirler (Jokela, Elovainio, Kivimäki ve Keltikangas-Järvinen, 2008). Kent kimliği inşasında alternatif değer sistemlerine maruz kalmak yerli göçmenlerin hem mevcut değer yönelimlerini pekiştiren sosyal ağlar ve ilişkiler kurmalarına hem de kültürel farklılıklara daha duyarlı bir değer sistemi geliştirmelerine neden olur (Belanche, Casaló ve Flavián, 2017). Böylece, kent kimliği-değerler-tehdit algısı arasındaki ilişki döngüsel olabilir. Yine de bulgularımız modelimizin bu ilişkilerin doğasını deneysel ve boylamsal araştırmalarla sınamak için anlamlı bir temel oluşturabileceğine işaret etmektedir.

İkincisi, sosyal kimlik İzmirlilik temelinde incelendiği için önerdiğimiz modelin farklı bağlamlardaki gruplararası ilişkilere genellenebilirliği sınırlı olabilir. Örneğin, İzmir Türkiye’nin diğer büyük şehirlerine göre yerli göçmenler arasında asimilasyonun fazla, asimilasyonla yaşam doyumu arasındaki ilişkinin de güçlü olduğu bir şehirdir (Göregenli ve ark., 2016). Sosyal sınıf veya hemşerilik temelinde kültürel ve mekânsal ayrışmanın yaygın olduğu kentlerde yerli göçmenlerin Suriyelileri algılamasında mahalle kimliği kent kimliğinden daha belirleyici olabilir. Üçüncüsü, araştırmamız tehdit algısının hedefi olarak Suriyeli mültecileri kullanmıştır. Bunun nedeni modern tarihin tanıklık ettiği en yoğun göçü yaşayan Suriyelileri en fazla sayıda kabul eden Türkiye’de Suriyelilere yönelik olumlu tutumların yanı sıra Suriyeli karşıtı siyasal söylem ve politikalara yansımaya başlayan önyargı, düşmanca tutum ve eylemlerin altındaki psikolojik süreçleri anlamaktır. Suriyeli mülteciler dışında başka göçmen ve azınlıklarla yapılacak veya farklı grupları içeren kültürlerarası araştırmalar önerilen modelin genellenebilirliğinin sınanması ve geliştirilmesine olanak verecektir. Ayrıca araştırmamızın örneklemini oluşturan yerli göçmenler farklı cinsiyet, yaş, sosyoekonomik düzey ve etnik kimliğe sahip,

Türkiye’nin farklı büyüklükteki yerleşim bölgelerinden gelip farklı nedenlerle İzmir’e yerleşen Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarıdır. Kürt, Türk, Çerkez, Nusayri ve diğer etnik kökenli yerli göçmenlerin etnik çoğunluk ve azınlık grupları olarak farklı kültürleşme süreçlerine maruz kaldığı bilinmektedir (Çoymak, 2018; Göregenli ve ark., 2016). Bu da onların kent kimliğine attıkları anlam ve değerlerle birlikte Suriyeli mültecilere olan tutumlarını farklı düzeyde ve yönde etkilemiş olabilir. Etnokültürel azınlık - çoğunluk konumunun etkileri gelecek araştırmalarda incelenmelidir. Son olarak, göçmen ve mültecilere yönelik tutumlar yalnızca olumlu ya da olumsuzdur. Tartakovsky ve Walsh (2016) İsraili sosyal hizmet görevlilerinin ve mültecilerle doğrudan etkileşimde olan eğitimciler ve sağlık görevlilerinin mültecileri farklı alanlarda (örneğin ekonomik ve kültürel) hem tehdit hem de kazanç olarak görebildiklerini bulmuşlardır. Gelecek araştırmalar özkaşkınlık ve muhafazacılık değerlerinin yalnızca tehde değil kazanç etkisini de sosyal kimlik üzerinden incelemelidir. Kısacası, araştırmamız tehdit algısını açıklamada oldukça karmaşık süreçleri bağlamın da özelliklerini dikkate alarak olabildiğince sade bir şekilde bir araya getirmeyi ve temel bir kavramsal çerçeve sunmayı amaçlamıştır. Gelecekte bu çerçeveyi göç alan ortamdaki politik iklim ve söylemlerin, etno-kültürel kimliklerin, kültürleşme stratejilerinin, göç veren yerin kültürel özelliklerinin, göçmenlerin politik yönelimlerinin ve kültürel uzaklık gibi bağlamsal faktörlerin rolü açısından incelenmesi modelin genellenebilirliğine ve sınırlılıklarına ışık tutacaktır.

Sonuç olarak araştırmamız gerçekçi ve sembolik tehdit algısının Suriyeli mülteciler özelinde ve yerli göçmen örnekleminde öncüllerine odaklanmış, kent kimliğinin tehdit algısını artırma potansiyeline değerlerin farklı yönlerde müdahale edebileceğini göstermiştir. Sosyal kimlik, değerler ve tehdit algısı arasındaki ilişkileri açıklayan model ve bulgularımız, gruplararası algının karmaşık doğasını anlamaya ve toplumsal barışa eşitlik ve kapsayıcılık değerlerini besleyen uygulamalar geliştirmeye sosyal psikolojik bir çerçeveden katkı sunabilir.

Kaynaklar

- Akgül, A., Kaptı, A. ve Demir, O. Ö. (2015). Göç ve kamu politikaları: Suriye krizi üzerine bir analiz. *The GLOBAL: A Journal of Policy and Strategy*, 1(2), 1-22.
- Altengi, M., Al-Bahr, G., Najjar, A., Babelli, M. H. ve Asheer, A. (2015). *Syrian-Turkish harmonization – Study on the Syrian-Turkish harmonization in Gaziantep*. Ankara, Turkey: SABR ve MDN.
- Arieli, S., Grant, A. M. ve Sagiv, L. (2014). Convincing yourself to care about others: An intervention for enhancing benevolence values. *Journal of Personality*, 82(1), 15-24.
- Bardi, A. ve Goodwin, R. (2011). The dual route to value change: Individual processes and cultural moderators. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 42(2), 271-287.
- Belanche, D., Casaló, L. V. ve Flavián, C. (2017). Understanding the cognitive, affective and evaluative components of social urban identity: Determinants, measurement, and practical consequences. *Journal of Environmental Psychology*, 50, 138-153.
- Berry, J. W. (2005). Acculturation: Living successfully in two cultures. *International Journal of Intercultural Relations*, 29(6), 697-712.
- Bilgin, N. (2011). Sosyal düşüncede kent kimliği. *İdealkent*, 2(3), 20-47.
- Bilgin, N. ve Uğurlar, P. (2010). İzmir ve İzmirliyle İlişkin Algı ve Temsiller, *İzmirli Olmak Sempozyum Bildiriler Kitabı* (22-24 Ekim 2009), 165-179. APIKAM: İzmir.
- Bollen, K. A. (1989). *Structural equations with latent variables*. NY: Wiley.
- Bourhis, R. Y., Moise, L. C., Perreault, S. ve Senecal, S. (1997). Towards an integrative acculturation model: A social psychological approach. *International Journal of Psychology*, 32(6), 369-386.
- Çoymak, A. (2018). Kimmiş o ayrılıkçı: Türkiye’de uzun süredir devam eden Türk-Kürt çatışmasının çoklu sosyal kimlik dinamiklerini çözümlmek. *Türk Psikoloji Yazıları*, 21, 38-56.
- Çoymak, A. ve O’Dwyer E. (2016). Milli kimliğin anlamı nedir? Özcü ya da sivil milli kimlik içeriğinin psikolojik inşası. D. Kökdemir ve Z. Yeniçeri (Ed.) *1. Sosyal Psikoloji Kongresi Bildiri Kitabı* (s. 30-44) içinde. Ankara, Türkiye: Başkent Üniversitesi Geliştirme Vakfı İktisadi İşletmesi.
- Davidov, E. ve Meuleman, B. (2012). Explaining attitudes towards immigration policies in European countries: The role of human values. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 38(5), 757-775.
- Davidov, E., Meuleman, B., Billiet, J. ve Schmidt, P. (2008). Values and support for immigration: A cross-country comparison. *European Sociological Review*, 24(5), 583-599.
- Davidov, E., Meuleman, B., Schwartz, S. H. ve Schmidt, P. (2014). Individual values, cultural embeddedness, and anti-immigration sentiments: Explaining differences in the effect of values on attitudes toward immigration across Europe. *KZfSS Kölner Zeitschrift für Soziologie und Sozialpsychologie*, 66(1), 263-285.
- Demirutku, K. ve Sümer, N. (2010). Temel değerlerin ölçümü: Portre değerler anketinin Türkçe uyarlanması. *Türk Psikoloji Yazıları*, 13(25), 17-25.
- Ellemers, N., Kortekaas, P. ve Ouwerkerk, J. W. (1999). Self-categorisation, commitment to the group and group self-esteem as related but distinct aspects of social identity. *European Journal of Social Psychology*, 29(2-3), 371-389.
- Esses, V. M., Medianu, S. ve Lawson, A. S. (2013). Uncertainty, threat, and the role of the media in promoting the dehumanization of immigrants and refugees. *Journal of Social Issues*, 69(3), 518-536.
- Florez, I. A., Schulenberg, S. E., Lair, E. C., Wilson, K. G. ve Johnson, K. A. (2019). Understanding meaning and racial prejudice: Examining self-transcendence and psychological inflexibility in a sample of White college students. *Journal of Contextual Behavioral Science*, 12, 1-6.
- Emre, Y., Cop, B., Aladağ, A. ve Arslantaş, Ş. (2018). Kimlik Siyasetleri ve Kimlik Mücadelelerinin CHP ve Sosyal Demokrasi İlişkinine Etkisi. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 73(3), 731-762.
- Erdoğan, M. M. (2014). *Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi.
- Erdogan, M. (2018). *Suriyeliler barometresi: Suriyelilerle uyum içinde yaşamın çerçevesi*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Espinoza, G., Gonzales, N. A. ve Fuligni, A. J. (2016). Parent discrimination predicts Mexican-American adolescent psychological adjustment 1 year later. *Child Development*, 87(4), 1079-1089.
- Gecas, V. (2000). Value identities, self-motives, and social movements. S. Stryker, T. J. Owens ve R. W. White (Edt.), *Social movements, protest, and contention*; v. 13. *Self, identity, and social movements* (s. 93-109) içinde. Minneapolis, MN, US: University of Minnesota Press.
- Geden, A. G. (2014). İç ve dış göç bağlamında Kumkapıda sosyal çatışma. Yayınlanmamış master tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Genç, D. ve Özdemirkıran, M. (2015, September). *Local perceptions on Syrian migration to Turkey: A case study of Istanbul neighborhoods*. Turkish Migration Conference 2015: Selected Proceedings, United Kingdom. Transnational Press London.
- Girgin, S. Z. S. ve Cebeci, G. T. (2017). The effects of an immigration policy on the economic integration of migrants and on natives' attitudes: the case of Syrian refugees in Turkey, *International Journal of Humanities and Social Sciences*, 11(4), 1044-1050.
- Göregenli, M. (2010). *Çevre psikolojisi: İnsan-mekan ilişkileri*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Göregenli, M. ve Karakuş Akalın, P. (2018). Etnik kimlik ve Avrupalı kimliğinin, Türkiye'nin AB'ye girmesi yönündeki tutumlarla ilişkileri. *Türk Psikoloji Yazıları*, 21(Özel Sayı), 22-34.
- Göregenli, M. ve Karakuş, P. (2014). Göç araştırmalarında mekan boyutu: Kültürel ve mekansal bütünleşme. *Türk Psikoloji Yazıları*, 17(34), 101-115.
- Göregenli, M., Karakuş, P. ve Gökten, C. (2016). Acculturation attitudes and urban-related identity of internal migrants in three largest cities of Turkey. *Migration Letters*, 13(3), 427-442.
- Göregenli, M., Karakuş, P. Kösten, E. Y. ve Umuroğlu, İ. (2014). Mahalleye bağlılık düzeyinin kent kimliği ile ilişkisi içinde incelenmesi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 29(73), 73-85.
- Göregenli, M., Ömürüş, E. ve Karakuş, P. (2009). Kemeraltı envanter çalışması. M. Göregenli, (Edt.), *Kemeraltı içinde* (s. 73-208). İzmir: İzmir Ticaret Odası Yayınları.
- Gui, Y., Berry, J. W. ve Zheng, Y. (2012). Migrant worker acculturation in China. *International Journal of Intercultural Relations*, 36(4), 598-610.
- Gün, Z. ve Bayraktar, F. (2008). Türkiye'de iç göçün ergenlerin uyumundaki rolü. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 19(2), 167-176.
- Güngör, D. (2020). Positive adjustment in internal migration: Acculturative risks and resources. D. Güngör ve D. Strohmeier (Edt.), *Contextualizing immigrant and refugee resilience: Cultural and acculturation Perspectives* içinde (s. 123-142). New York: Springer.
- Güngör, D., Bornstein, M. H. ve Phalet, K. (2012). Religiosity, values, and acculturation: A study of Turkish, Turkish Belgian, and Belgian adolescents. *International Journal of Behavioral Development*, 36(5), 367-373.
- Hadfield, K., Ostrowski, A. ve Ungar, M. (2017). What can we expect of the mental health and well-being of Syrian refugee children and adolescents in Canada? *Canadian Psychology/Psychologie Canadienne*, 58(2), 194-201.
- Hercowitz-Amir, A., Raijman, R. ve Davidov, E. (2017). Host or hostile? Attitudes towards asylum seekers in Israel and in Denmark. *International Journal of Comparative Sociology*, 58(5), 416-439.
- Hernández, B., Hidalgo, M. C., Salazar-Laplace, M. E. ve Hess, S. (2007). Place attachment and place identity in natives and non-natives. *Journal of Environmental Psychology*, 27(4), 310-319.
- Hogg, M. A. (2000). Subjective uncertainty reduction through self-categorization: A motivational theory of social identity processes. *European Review of Social Psychology*, 11, 223-255
- İmamoğlu, E. O. ve Karakitapoğlu Aygün, Z. (1999). 1970'lerden 1990'lara değerler: Üniversite düzeyinde gözlenen zaman, kuşak ve cinsiyet farklılıkları. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14(44), 1-22
- Jasinskaja-Lahti, I. (2008). Long-term immigrant adaptation: Eight-year follow-up study among immigrants from Russia and Estonia living in Finland. *International Journal of Psychology*, 43(1), 6-18.
- Jokela, M., Elovainio, M., Kivimäki, M. ve Keltikangas-Järvinen, L. (2008). Temperament and migration patterns in Finland. *Psychological Science*, 19(9), 831-837.
- Kagitcibasi, C. (2007). *Family, self, and human development across cultures: Theory and applications*. Mahwah, NJ: Erlbaum
- Karadağ, A. ve Turut, H. (2013). Üniversite öğrencilerinin kentsel çevre algısı üzerine bir araştırma: İzmir örneği. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 11(1), 31-51.
- Karaoğlu, E. (2015). *The role of social dominance orientation, empathy and perceived threat in predicting prejudice of Turkish citizens toward Syrian immigrants*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Keles, S., Friborg, O., Idsøe, T., Sirin, S. ve Oppedal, B. (2016). Depression among unaccompanied minor refugees: The relative contribution of general and acculturation-specific daily hassles. *Ethnicity ve Health*, 21(3), 300-317.
- Kline, R. (2005). *Principles and practice of structural equation modeling* (2nd ed.). New York: Guilford Press.
- Lewicka, M. (2008). Place attachment, city identity, and place memory: Restoring the forgotten city past. *Journal of Environmental Psychology*, 28(3), 209-231.
- Liebkind, K. ve Jasinskaja-Lahti, I. (2000). The influence of experiences of discrimination on psychological stress: A comparison of seven immigrant groups. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 10(1), 1-16.

- Maio, G. R., Pakizeh, A., Cheung, W. Y. ve Rees, K. J. (2009). Changing, priming, and acting on values: effects via motivational relations in a circular model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 97(4), 699-715.
- O'Dwyer, E. ve Çoymak, A. (2020). Basic human values and their contexts: A multilevel analysis of support for the use of armed drones in the United States, United Kingdom, and Turkey. *Political Psychology*, 41(2), 249-264.
- Özdemir, Y. ve Koruklu, N. (2011). Üniversite öğrencilerinde değerler ve mutluluk arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(1), 190-210.
- Pehrson, S., Vignoles, V. L. ve Brown, R. (2009). National identification and anti-immigrant prejudice: Individual and contextual effects of national definitions. *Social Psychology Quarterly*, 72(1), 24-38.
- Proshansky, H. M. (1978). The city and self-identity. *Environment and Behavior*, 10(2), 147-169. doi: 10.1177/0013916578102002
- Raijman, R., Semyonov, M. ve Schmidt, P. (2003). Do foreigners deserve rights? Determinants of public views towards foreigners in Germany and Israel. *European Sociological Review*, 19(4), 379-392.
- Riek, B. M., Mania, E. W. ve Gaertner, S. L. (2006). Intergroup threat and outgroup attitudes: A meta-analytic review. *Personality and Social Psychology Review*, 10(4), 336-353.
- Roccas, S., Schwartz, S. H. ve Amit, A. (2010). Personal value priorities and national identification. *Political Psychology*, 31(3), 393-419.
- Rokeach, M. (1973). *The nature of human values*. Free Press.
- Rubin, M. ve Hewstone, M. (1998). Social identity theory's self-esteem hypothesis: A review and some suggestions for clarification. *Personality and Social Psychology Review*, 2(1), 40-62.
- Sagiv, L. ve Roccas, S. (2017). What personal values are and what they are not: Taking a cross-cultural perspective. *Values and Behavior* içinde (s. 3-13). Cham: Springer.
- Schlueter, E., Meuleman, B. ve Davidov, E. (2013). Immigrant integration policies and perceived group threat: A multilevel study of 27 Western and Eastern European countries. *Social Science Research*, 42(3), 670-682.
- Schwartz, S. H. (1992). Universals in the content and structure of values: Theoretical advances and empirical tests in 20 countries. M. P. Zanna (Ed.), *Advances in experimental social psychology* içinde (s. 1-65). San Diego, CA: Academic Press.
- Schwartz, S. H. (1994). Are there universal aspects in the structure and contents of human values? *Journal of Social Issues*, 50(4), 19-45.
- Schwartz, S. H. (2003). A proposal for measuring value orientations across nations. 01.10.2015 tarihinde http://www.europeansocialsurvey.org/docs/methodology/core_ess_questionnaire/ESS_core_questionnaire_human_values.pdf adresinden alınmıştır.
- Schwartz, S. H. (2007). Universalism values and the inclusiveness of our moral universe. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 38(6), 711-728.
- Schwartz, S. H. ve Bilsky, W. (1987). Toward a universal psychological structure of human values. *Journal of Personality and Social Psychology*, 53(3), 550-562.
- Schwartz, S. H., Caprara, G. V. ve Vecchione, M. (2010). Basic personal values, core political values, and voting: A longitudinal analysis. *Political Psychology*, 31(3), 421-452.
- Schwartz, S. H., Melech, G., Lehmann, A., Burgess, S. ve Harris, M. (2001). Extending the cross-cultural validity of the theory of basic human values with a different method of measurement. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 32, 519-542.
- Schwartz, S. J., Vignoles, V. L., Brown, R. ve Zagefka, H. (2014). The identity dynamics of acculturation and multiculturalism: Situating acculturation in context. Benet-Martínez, V. ve Hong, Y. (Ed.) içinde, *Oxford handbook of multicultural identity* (s. 57-95). Oxford: Oxford University Press.
- Spiegler, O., Güngör, D. ve Leyendecker, B. (2016). Muslim immigrant parents' social status moderates the link between religious parenting and children's identification with the heritage and host culture. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 47(9), 1159-1177.
- Stephan, W. G., Diaz-Loving, R. ve Duran, A. (2000). Integrated threat theory and intercultural attitudes: Mexico and the United States. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 31(2), 240-249.
- Stephan, W. G. ve Stephan, C. W. (2000). An Integrated Threat Theory of prejudice. Stuart Oskamp (Ed.), *Reducing Prejudice and Discrimination* içinde (s. 23-45). Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Stephan, W. G., Ybarra, O. ve Bachman, G. (1999). Prejudice toward immigrants. *Journal of Applied Social Psychology*, 29(11), 2221-2237. <https://doi.org/10.1111/j.1559-1816.1999.tb00107.x>
- Stephan, W. G., Ybarra, O., Martinez, C. M., Schwarzwald, J. ve Tur-Kaspa, M. (1998). Prejudice toward immigrants to Spain and Israel: An integrated threat theory analysis. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 29(4), 559-576.

- Strohmeier, D. ve Dogan, A. (2012). Emotional problems and victimisation among youth with national and international migration experience living in Austria and Turkey. *Emotional and Behavioural Difficulties*, 17(3-4), 287-304.
- Şahin-Fırat, N. (2010). Okul müdürü ve öğretmenlerin okul kültürü ile değer sistemlerine ilişkin algıları. *Eğitim ve Bilim*, 35(156), 71-83.
- Tajfel, H. (1981). *Human groups and social categories: Studies in social psychology*. Cambridge, England: Cambridge University Press.
- Şahin-Fırat, N. (2010). Okul müdürü ve öğretmenlerin okul kültürü ile değer sistemlerine ilişkin algıları. *Eğitim ve Bilim*, 35(156), 71-83.
- Tajfel, H. ve Turner, J. C. (1979). *An integrative theory of intergroup conflict*. *The Social Psychology of Intergroup Relations*, 33(47), 74.
- Tartakovsky, E. ve Walsh, S. D. (2016). Testing a new theoretical model for attitudes toward immigrants: The case of social workers' attitudes toward asylum seekers in Israel. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 47(1), 72-96.
- Taşdemir, N. (2018). Ulusal kimliğin sınırlarını tanımlama biçimleri ve Türkiye'ye gelen Suriyeli Sığınmacılara yönelik tutumlar. *Türk Psikoloji Yazıları*, 21(Özel Sayı), 3-18.
- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2020). *Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin İlk 10 İle Göre Dağılımı*. 23.11.2020 tarihinde <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> adresinden alınmıştır.
- The UN Refugee Agency (2019). *Syria Regional Refugee Response, Turkey*. 23.11.2020 tarihinde <https://data2.unhcr.org/en/situations/syria/location/113> adresinden alınmıştır.
- Topal, M. H., Özer, U. ve Dokuzlu, E. (2017). Public perception of Syrian refugees in Turkey: an empirical explanation using extended integrative threat theory. *Problemy Polityki Społecznej. Studia i Dyskusje*, 38(3), 35-58.
- Umuroğlu, İ., Göregenli, M. ve Karakuş, P. (2015). Göçmen ya da yerli olmaya ilişkin algılar: Selçuk'la çiftkültürlü özdeşim süreci. B. D. Şeker, İ. Sirkeci ve M. M. Yüceşahin (Ed.). *Göç ve Uyum* içinde (ss. 267-292). London: Transnational Press London.
- Üsten, E. (2018). *Gendered perceptions of threat from immigrant minorities: A social psychological analysis of prejudice against Syrians in Turkey*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Yaşar Üniversitesi, İzmir.
- Van Assche, J., Asbrock, F., Dhont, K. ve Roets, A. (2018). The Diversity Challenge for High and Low Authoritarians: Multilevel and Longitudinal Effects Through Intergroup Contact and Threat. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 44(8), 1163-1179. <https://doi.org/10.1177/0146167218764653>
- Van Zomeren, M., Postmes, T. ve Spears, R. (2011). The return of moral motivation in predicting collective action against collective disadvantage. *Revista de Psicología Social*, 26(2), 163-176.
- Vecchione, M., Caprara, G., Schoen, H., Castro, J. L. G. ve Schwartz, S. H. (2012). The role of personal values and basic traits in perceptions of the consequences of immigration: A three-nation study. *British Journal of Psychology*, 103(3), 359-377.
- Velasco-González, K. Verkuyten, M., Weesie, J. ve Poppe, E. (2008). Prejudice towards Muslims in the Netherlands: Testing integrated threat theory. *British Journal of Social Psychology*, 47(4), 667-685.
- Verkuyten, M. (2005). Ethnic group identification and group evaluation among minority and majority groups: testing the multiculturalism hypothesis. *Journal of Personality and Social Psychology*, 88(1), 121-138.
- Verkuyten, M. ve Martinovic, B. (2012). Immigrants' national identification: Meanings, determinants, and consequences. *Social Issues and Policy Review*, 6(1), 82-112.
- Verkuyten, M. ve Yıldız, A. A. (2007). National (dis) identification and ethnic and religious identity: A study among Turkish-Dutch Muslims. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 33(10), 1448-1462.
- Walsh, S. D. ve Tartakovsky, E. (2020). Receiving population appraisal as potential risk or resilience for immigrant adaptation: The Threat-Benefit Model. D. Güngör ve D. Strohmeier (Ed.) *Contextualizing immigrant and refugee resilience* içinde (ss. 75-98). Cham: Springer.
- Yalçınkaya, N. S., Branscombe, N. R., Gebauer, F., Niedlich, C. ve Hakim, N. H. (2018). Can they ever be one of us? Perceived cultural malleability of refugees and policy support in host nations. *Journal of Experimental Social Psychology*, 78, 125-133.
- Yasmine, R. ve Moughalian, C. (2016). Systemic violence against Syrian refugee women and the myth of effective intrapersonal interventions. *Reproductive Health Matters*, 24(47), 27-35.
- Yazıcı, T. (2016). Yeni medyanın nefret dili: Suriyeli mültecilerle ilgili Ekşi Sözlük örneği. *Global Media Journal*, 7(13), 115-136.
- Yıldız, A. ve Uzgören, E. (2016). Limits to temporary protection: non-camp Syrian refugees in İzmir, Turkey. *Southeast European and Black Sea Studies*, 16(2), 195-211.
- Yitmen, Ş. ve Verkuyten, M. (2018a). Feelings toward refugees and non-Muslims in Turkey: The roles of national and religious identifications, and multiculturalism. *Journal of Applied Social Psychology*, 48(2), 90-100.

Yitmen, Ş. ve Verkuyten, M. (2018b). Positive and negative behavioural intentions towards refugees in Turkey: The roles of national identification, threat, and humanitarian concern. *Journal of Community ve Applied Social Psychology*. 28(4), 230-243.

Algı yanlış; sanıldığının aksine Suriyelilerin karıştığı suç oranı oldukça düşük (15 Ekim 2018). *T24*, 23.11.2020 tarihinde <https://t24.com.tr/haber/algı-yanlis-sanildiginin-aksine-suriyelilerin-karistigi-suc-orani-oldukca-dusuk,723457> adresinden alınmıştır.

Suriyelilerle ilgili yalanlar ve gerçekler (6 Ocak 2019). *Habertürk*, 23.11.2020 tarihinde <https://www.haberturk.com/suriyelilerle-iligili-yanlanlar-ve-gercekler-2282974> adresinden alınmıştır.

Notlar

1. BTK ayrıca iki bileşen daha içerir: Gruplararası kaygı gruplararası ortamlarda deneyimlenen endişe, güvensizlik, kontrol kaybı gibi duygulardır; olumsuz kalıpyargılama ise dış gruplar hakkında olumsuz yaftalamalardır (tembel, kibirli, şiddet yönelimli gibi). Stephan ve Stephan'a (1998) göre, gruplararası kaygı ve olumsuz kalıpyargılama aslında doğrudan tehdit algısı içermez; birincisi gerçek ya da olası etkileşim durumunda hissedilen olumsuz duygulara, ikincisi ise dış gruplar hakkındaki olumsuz yafta nedeniyle onların tehdit edici olabileceğine ilişkin beklentilere karşılık gelir. Biz bu araştırmamızda literatürde diğer tehdit türlerinin niteliği açısından anlaşma olmadığından doğrudan tehdit algısı içeren, genelde önyargının en güçlü yordayıcıları olarak bulunan ve Türkiye'de Suriyelilere yönelik algıların çalışıldığı araştırmalara en çok konu olan gerçekçi ve sembolik tehdide odaklandık.
2. Sırasıyla kontrol değişkenlerinin algılanan tehditle olan ilişkileri; Cinsiyet $\beta = -.06, p = .49$; Yaş $\beta = .0, p = .53$; Medeni Durum: $\beta = .02, p = .89$; Eğitim Düzeyi $\beta = .03, p = .77$; Gelir Düzeyi $\beta = -.09, p = .38$; Göç Tipi $\beta = .05, p = .58$; İzmir'de Yaşam Oranı: $\beta = -.01, p = .91$.